

Kriminal kod maloljetnika - analiza statističkih podataka

Gerovac, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:426822>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**KRIMINAL KOD MALOLJETNIKA - ANALIZA
STATISTIČKIH PODATAKA**

PETRA GEROVAC

Split, 2021.

Odsjek za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije

Društvena struktura

**KRIMINAL KOD MALOLJETNIKA – ANALIZA STATISTIČKIH
PODATAKA**

Studentica:

Petra Gerovac

Mentor:

prof. dr. sc. Sanja Stanić

Split, rujan, 2021.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Obrazloženje pojmova kriminala i devijantnosti	2
3. Društvena misao o kriminalu i devijantnosti	3
3.1 Biološke i psihološke teorije.....	3
3.2 Funkcionalističke teorije.....	4
3.3 Interakcionističke teorije.....	5
3.3.1 Naučena devijantnost: diferencijalna asocijacija	5
3.3.2 Teorija etiketiranja	5
3.4 Teorije konflikta: „nova kriminologija“	6
3.5 Teorije kontrole.....	7
4. Kriminal i devijantnost kod maloljetnika	8
5. Čimbenici razvoja kriminalnog i devijantnog ponašanja kod maloljetnika ...	11
5.1 Obitelj	11
5.1.1 Odgojni stilovi	12
5.1.2 Socioekonomski status obitelji	13
5.2 Škola i napuštanje redovnog obrazovanja	15
5.3 Pritisak vršnjaka.....	16
5.4 Mediji i računalne igre	17
6. Prevencija kriminala kod maloljetnika.....	19
7. Kazneni sustav i odgojne mjere	21
8. Metodološki pristup.....	23
8.1 Analiza sekundarnih podataka	23
8.2 Metodologija istraživanja	25
9. Analiza i interpretacija rezultata	26
9.1 Prikaz prijavljenih kaznenih djela.....	26

9.2 Najčešća prijavljena kaznena djela	29
9.3 Broj prijavljenih maloljetnika po policijskim upravama županija.....	37
10. Zaključak.....	43
11. Literatura	45
Sažetak.....	48
Summary.....	49

1. Uvod

U ovom radu istraživana je kriminal kod maloljetnika u Hrvatskoj. U teorijskom dijelu rada objašnjeni su pojmovi kriminala i devijantnosti, gdje se kriminal odnosi na nekonformističko ponašanje kojim se krši zakon, te su takva ponašanja sankcionirana. S obzirom da je takva vrsta ponašanja društveno konstruirana, kriminal se tiče i sociologije, te su u radu navedene i objašnjene sociološke teorije o kriminalu i devijantnosti. Devijantno i kriminalno ponašanje je rezultat međusobno povezanih osobnih svojstava počinitelja kaznenog djela i karakteristika sredine u kojoj se nalazi. Vrsta počinjenog kaznenog djela može biti važan pokazatelj za otkrivanje čimbenika koji su pridonijeli takvom ponašanju. Postoje razni čimbenici koji utječu na oblikovanje takvog ponašanja kod maloljetnika, dok su oni najvažniji, obitelj, škola, vršnjaci i mediji navedeni u radu. Kako bi se smanjio ili spriječio kriminal kod maloljetnika važni su programi prevencije, gdje su obitelj i škola glavne institucije u općem programu prevencije. U većini europskih država, pa tako i u Hrvatskoj, dolazi do porasta primjene alternativnih sankcija i neformalnih oblika postupanja u praksama prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, kako bi se u skladu s načelom minimalne intervencije izbjegle negativne posljedice na razvoj maloljetnika kroz formalni kazneni postupak. Jedna od najvažnijih stavki je briga o interesu djeteta, te se u svim procesima postupanja s djecom, kroz javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudova, državnih uprava ili zakonodavnih tijela, mora voditi računa da su dužni imati najbolji interes djece.

Za istraživanje je u radu korištena analiza sekundarnih podataka. Predmet istraživanja je analiza prijavljenih kaznenih djela maloljetnika u Hrvatskoj gdje su se analizirala prijavljena kaznena djela maloljetnika u dobi od 14 do 18 godina. Za istraživanje je korišten Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada (za 2012., 2013., 2015., 2017. i 2019. godinu) Ministarstva unutarnjih poslova. Kako bi se dobio bolji uvid u kretanje kriminala maloljetnika u Hrvatskoj za uzorak je korišteno 5 godina (2011., 2013., 2015., 2017. i 2019.). U istraživanju je prikazana cijela podjela kriminala i pripadajućih kaznenih djela, dok je fokus bio na onim najčešćim (Kaznena djela protiv života i tijela, kaznena djela protiv osobne slobode, kaznena djela protiv zdravlja ljudi, kaznena djela protiv imovine, kaznena djela krivotvorenja i kaznena djela protiv javnog reda). U istraživanju je također prikazan broj prijavljenih maloljetnika po policijskim upravama županija u Hrvatskoj.

2. Obrazloženje pojmova kriminala i devijantnosti

“Devijantnost se može definirati kao neprihvatanje skupa normi koje prihvaća većina ljudi u nekoj zajednici ili društvu“(Giddens, 2007., 203). Ne postoji jednostavna podjela između onih koji poštuju zadane norme, i onih koji odstupaju od njih, već većina osoba u određenim slučajevima krši općenito prihvaćena pravila ponašanja. Prema Carrabine i sur. (2009), kada govorimo o kriminalu, on nije isto što i devijantnost, iako se kriminalno i devijantno ponašanje u nekim slučajevima preklapaju. Kriminal se odnosi na nekonformističko ponašanje kojim se krši zakon, te su takva ponašanja sankcionirana. Devijantno ponašanje obuhvaća puno više oblika ponašanja, i takvo ponašanje ne mora biti sankcionirano jer ne krši izravno zakon. Kriminal se ne tiče samo kriminologije, već je istinski i sociološki pojam. On ne postoji autonomno, društveno je konstruiran. Ono što se smatra kriminalom razlikuje se kroz vrijeme, mjesta i društvo. Osoba koja se naziva „kriminalcem“ ili „zločincem“ također je društveno konstruirana, definirana je istim društvenim procesima koji određuju i definiraju određena počinjena djela kao kriminalna. Kontrola i kažnjavanje takvih djela je također društveno oblikovana utjecajima koji određuju ozbiljnost počinjenog djela, definirana kao kriminalna, te određuju prioritet rješavanja istih (Carrabine i sur., 2009).

Kada govorimo o Sociologiji devijantnosti, ona se za svoja istraživanja većinom služi kriminološkim istraživanjima, ali također se promatraju i ponašanja koja sežu van područja pokrivenog kaznenim zakonom. U većini slučajeva kada koristimo izraz delinkvencije i kriminala počinjenog od strane maloljetnika, koristi se socio-legalna definicija koja se odnosi na „nezakonito ponašanje maloljetnika koja odražava trajnu delinkventnu ulogu i rezultira u društvu prema počinitelju koji ozbiljno devijantno djeluje“(Thompson, Bynum, 2016,13). Praktična primjena sociologije, sociološkog znanja, primjenjuje se na bezbroj društvenih pitanja i problema, u koja pripadaju pitanja o uzroku, posljedicama i prevenciji maloljetničkog devijantnog i kriminalnog ponašanja. Općenito sa sociološkog gledišta, ljudsko je ponašanje društveni čin ili djelovanje, koje djeluje u posebnom okruženju, te se može pratiti i analizirati. Devijantno i kriminalno ponašanje „uključuje složenu interakciju između društvene norme, člana društvene skupine za čije se postupke očekuje da podliježe toj normi i ostalih članova društvene skupine koji promatraju aktera i određeno ponašanje definiraju kao nekonformističko do stupnja koji prelazi granice tolerancije većine“(Thompson, Bynum, 2016,15).

Kako bi bolje shvatili sociološko stajalište o devijantnosti i kriminalu, potrebno je pobliže analizirati razvoj socioloških teorija koje se bave problemom kriminala i devijantnosti.

3. Društvena misao o kriminalu i devijantnosti

Kriminologija je relativno nova znanstvena disciplina koja se pojavila prije otprilike 250 godina. Oblikovana je kroz razne znanosti, poput filozofije, psihologije, antropologije, medicine, prava, povijesti i sociologije. Jedna od posebnosti kriminologije je upravo činjenica da se može sagledati kroz razne znanstvene discipline. Bilo koja studija kriminala mora uključiti pravo i zakone. Kriminologija istražuje osnove i primjenu kaznenih zakona: kako nastaju, kako funkcioniraju, kako se krše i što se događa s onima koji ih krše. Ali, ti isti zakoni se razlikuju ovisno o vremenu i prostoru, relativni su i povijesno oblikovani. Kriminolozi se ne trebaju držati samo unutar granica zakona, već bi događaje trebali gledati kroz širu perspektivu. Šira vizija kriminala je ona koja karakterizira sociološki pristup kriminalu. Suprotno tome, psiho-socijalni i bio-medicinski pristupi imaju tendenciju više se usredotočiti na pojedince i njihove sklonosti i motivacije u odnosu na zločin (Carrabine i sur., 2009).

3.1 Biološke i psihološke teorije

Jedna od prvih teorija koja je pokušala objasniti kriminal je teorija Talijanskog kriminologa Cesare Lombrosoa, koji se smatra utemeljiteljem moderne kriminologije. Prema Lombrosou, fizičke karakteristike (oblik lubanje, dužina ruku...) su izravno povezane s kriminalnim ponašanjem. Oni koji su bili mezomorfni, mišićavije građe, su prema toj teoriji bili agresivniji, te je veća vjerojatnost da će postati delinkventni i upustiti se u kriminalna ponašanja od onih koji su ektomorfni, tj. vitke građe ili endomorfni, mesnatije građe (Giddens, 2007). Takve se stigme mogu naći u svim vrstama anomalija tijela. Carrabine i sur., (2009) navode kako Lombroso nije odbio mogućnost da na kriminalno ponašanje može utjecati društveno učenje, ali njegova je orijentacija bila prema tomu da je većina kriminalaca biološki degenerirana, te da su takva ponašanja urođene kvalitete pojedinaca. Ali, bez obzira na njegovu teoriju, niti jedan fizički atribut ne razlikuje kriminalce od onih koji to nisu, jer su se njegova istraživanja i zaključci temeljili na zatvorskoj populaciji, koja ne daje stvarnu sliku društva.

Psihološke teorije promatraju tipove ličnosti, te kriminal također, kao i biološke, objašnjavaju kroz pojedinca, a ne kroz društvene utjecaje. Psihološke teorije navodile su određene osobine, poput slaboumnosti, moralne degeneracije, amoralnosti i općenito

psihopatsku ličnost kao izravno povezane s kriminalom (Giddens, 2007). Također, ova teorija je proizišla iz istraživanja provedenih u zatvorima i duševnim bolnicama. Ali, nije dokazano, i također nije prihvatljivo zaključiti da devijantne osobe i kriminalci imaju zajedničke psihološke osobine poput navedenih. Kada sagledamo biološki i psihološki pristup kriminalu, gleda se na pojedinca i pretpostavlja se da su čimbenici koji uzrokuju kriminal unutar tijela ili duha, dok se zanemaruje utjecaj društva.

Kroz sljedeće sociološke teorije, kako ih prezentira A. Giddens, možemo vidjeti na koji način zapravo društvo utječe na kriminal i devijantnost.

3.2 Funkcionalističke teorije

Funkcionalisti smatraju da do kriminala i devijantnosti dolazi putem strukturalnih napetosti i nepostojanja moralnih pravila u društvu. „Ako nastojanja pojedinaca i skupina u društvu nisu u skladu s postojećim nagradama, taj se nesklad između želja i njihova ispunjenja može osjetiti u devijantnim motivacijama nekih pripadnika društva“(Giddens, 2007, 207).

Funkcionalist Emile Durkheim upoznao nas je s pojmom anomije, koja nastupa kada „nema jasnih standarda koji će upravljati ponašanjem u danom području društvenog života“(Giddens, 2007, 207), te su pri takvim okolnostima pojedinci dezorijentirani. Kada gledamo kroz funkcionalizam, kriminal i devijantnost su nužni elementi modernog društva, koji je sve više ispunjen individualizmom i lako dolazi do nekonformizma. Mišljenje je da u devijantnosti i kriminalu ne postoji ništa abnormalno, već se to može naći u svim društvima i treba se smatrati normalnim dijelom društva. Devijantnost je važna za funkcioniranje društva, ona uvodi nove ideje i izazove u društvo, te također prouzrokuje promjene. Isto tako, devijantnost održava granicu između dobrog i neispravnog ponašanja u društvu. „Kriminalac čak može izazvati kolektivnu reakciju koja će učvrstiti grupnu solidarnost i razjasniti značenje socijalnih normi“(Giddens, 2007., 207). Kada gledamo na devijantnost s funkcionalističkog stajališta, fokus više nije na pojedincu, već na društvenim silama koje utječu na devijantno ponašanje.

Američki sociolog Robert K. Merton, modificirao je koncept anomije i ukazao na pritisak normi društva na pojedinca. Giddens (2007) navodi kako su prema Mertonu, kriminal i devijantnost prouzrokovani ekonomskom nejednakošću i nepostojanju jednakih mogućnosti

za sve. Također funkcionalist, Cohen je razmatrao kolektivne reakcije do kojih dolazi preko supkultura. Cohen je tvrdio da se osobe koje pripadaju nižoj klasi, tijekom frustracije svojim položajem u društvu, često uključuju u delinkventne supkulture, poput bandi. Takve supkulture podržavaju delinkvenciju i nekonformizam, nasuprot ostalim društvenim vrijednostima i normama (Giddens, 2007). Funkcionalistička teorija nas uči o paradoksu prisutnom kod kriminala i devijantnosti, ono zapravo može doprinijeti društvenom sustavu i biti jedan od temelja za valjano funkcioniranje društva.

3.3 Interakcionističke teorije

Fokus kod interakcionističke teorije je kriminal i devijantnost kao društveno konstruirana pojava. „Oni odbacuju ideju da postoje tipovi ponašanja koji su inherentno devijantni. Umjesto toga, interakcionisti pitaju kako se određene vrste ponašanja inicijalno definiraju kao devijantna i zašto se određene skupine, a ne neke druge, proglašavaju devijantnima“(Giddens, 2010,209).

3.3.1 Naučena devijantnost: diferencijalna asocijacija

Edwin H. Sutherland je spojio kriminal i devijantnost s Diferencijalnom asocijacijom, za njega je kriminal normalan proces učenja. Devijantno je ponašanje moguće naučiti tijekom interakcije s drugima u društvu, kroz bilo kakve društvene obrasce, konvencionalne ili ne, to je proces koji se odvija u skupinama. Tu tvrdnju moguće je objasniti zbog toga što se u društvu nalazi više supkultura, gdje neki dijelovi društva mogu potaknuti na kriminalne i devijantne aktivnosti. Pojedinci poduzimaju takve aktivnosti jer su pod utjecajem i u interakciji s onima koji sudjeluju u kriminalnim aktivnostima. Kriminalno ponašanje se većinom uči kroz sudjelovanje i utjecaj primarnih, intimnih skupina, na primjer, među vršnjacima. „Učenje kriminalnog ponašanja očituje se kroz načine kako počiniti kazneno djelo, specifični smjer motiva, racionalizaciju i stavove. Osoba postaje delinkventna zbog velikog broja situacija povoljnih za kršenje zakona“(Carrabine i sur., 2009, 78).

3.3.2 Teorija etiketiranja

Teorija etiketiranja je tijekom 1960-ih i 1970-ih postala dominantna teorija kriminala i devijantnosti. Ova teorija ističe društvenu reakciju. To je pristup razumijevanja kriminalnog ponašanja, koja interpretira kriminal i devijantnost kroz proces interakcije između onih koji su devijantni, i onih koji nisu, te se ne fokusiraju izričito na karakteristike pojedinca ili dijela društva. Kako bi uopće shvatili zašto netko poduzima kriminalne i devijantne aktivnosti,

moramo otkriti zašto se pojedince označuje kao kriminalce i devijantne. Za „lijepljenje“ etikete zaslužni su ljudi koji predstavljaju zakon i definiranje moralnog ponašanja drugima. Etikete koje se pridodaju pojedincima ili dijelovima društva tako stvaraju kategorije devijantnosti i tako izražavaju strukturu moći nekog društva. Prema Howardu Beckeru, „devijantno je ponašanje ono koje su ljudi tako nazvali“ (Giddens, 2007, 210). Etikete uzrokuju da drugi drugačije gledaju na pojedinca, ali također utječu i na to kako pojedinac gleda na samog sebe. Kroz postupak kažnjavanja, tj. etiketiranja, definiranja, opisivanja... osoba sama postaje ta etiketa.

3.4 Teorije konflikta: „nova kriminologija“

Sa stajališta teorije konflikta, pojedinci svojevolumeno odabiru devijantno ponašanje kao oblik reakcije na nejednakost u društvu koja dolazi zbog kapitalističkog sustava. Teoretičari nove kriminologije bave se kriminalom i devijantnosti, i analiziraju ga kroz smisao strukture društva i očuvanja moći vladajuće klase (Giddens, 2007).

Tijekom 1980-ih pojavila se nova grana kriminologije, realizam nove ljevice. Pažnja je okrenuta na žrtve zločina, te se poticalo istraživanje žrtava zločina kako bi se bolje razmotrila slika o razmjerima zločina, a ne samo gledala službena statistika. Kroz provođenje takvih istraživanja došlo je do zaključka da je kriminal u siromašnim četvrtima ozbiljan problem. Realisti nove ljevice su upozorili da u marginalnim četvrtima, u kojima se nalaze određene društvene skupine koje nemaju određene privilegije, su u puno većem riziku od zločina nego ostalim članovima društva. Supkulture društva koje su sklone devijantnom ponašanju većinom se razvijaju u siromašnijim dijelovima grada, ali one ipak ne nastaju zbog samog siromaštva, već zato što su isključeni od ostatka populacije (Giddens, 2007). Realisti također govore o policijskoj intervenciji, koja je kako oni smatraju, minimalna, dok bi zapravo policijske vlasti trebale odgovarati društvu, građanima, koji bi trebali imati više mogućnosti utjecati na policijske prioritete u njihovom gradu. Putem takvog djelovanja, policija može zadobiti povjerenje stanovništva, i kriminal bi mogao biti kontroliran.

3.5 Teorije kontrole

Teorija kontrole smatra da je kriminal „posljedica neravnoteže između sklonosti prema kriminalnoj djelatnosti i društvene ili fizičke kontrole koje odvrćaju od tog impulsa“ (Giddens, 2007, 211). Teorija kontrole pretpostavlja da bi svaka osoba, kada bi bila u mogućnosti, postupala devijantno, te da je to racionalno ponašanje društva. Jer, kako tvrdi ova teorija, kriminal je posljedica u situaciji kada je uočena prilika za takvo ponašanje, te su pojedinci motivirani da djeluju na taj način. Smatra se da, u modernom društvu, kriminala ima sve više zbog činjenice da je sada puno više mogućnosti za takvo djelovanje. Postoje razne vrste društvenih kontrola koje predstavljaju vezu između pojedinca i društva, što je veza slabija, vjerojatnije je da će doći do kaznenih djela. Na primjer, osobe koje ne ispunjavaju svoje vrijeme legitimnim aktivnostima, i tako imaju više vremena, sklonije su zbog veće slobode i energije počinuti kazneno djelo; gdje postoje slabi odnosi u obitelji, grupi vršnjaka i školi ostavlja se prostor slobode za devijantnost i kriminal, također ljudi koji imaju slaba uvjerenja u moralnost i poštivanje autoriteta mogu se okrenuti prema takvom ponašanju.

Teorija razbijenih prozora proizišla je iz teorije kontrole, nastala je 1980-ih i objašnjava izravnu povezanost između javnog nereda i stvarnog kriminala. U ovoj teoriji iznosi se ideja da ako u nekoj četvrti grada ostavimo da jedan razbijeni prozor ostane nepopravljen, tako šaljemo poruku mogućim devijantnim i kriminalnim pojedincima u društvu kako ni policija ni lokalno stanovništvu nema namjeru održavati zajednicu. S takvom porukom, kroz vrijeme će se tom jednom razbijenom prozoru pridružiti i ostali znakovi takvog ponašanja, npr. grafiti, smeće i vandalizam. Kada se ovo dopusti, samo područje će postupno propasti i nastanit će ga osobe sklone devijantnom i kriminalnom ponašanju. Kroz teoriju razbijenih prozora, došlo je do politike nulte tolerancije, koja ističe „proces održavanja reda kako bi se izbjegao ozbiljan kriminal. Nulta tolerancija usmjerena je na sitne zločine i oblike neprilagođenog ponašanja“ (Giddens, 2007, 211).

4. Kriminal i devijantnost kod maloljetnika

Na razvoj mlade osobe i socijalnu integraciju može nepovoljno utjecati ponašanje koje karakteriziraju određeni poremećaji, koji se razlikuju od blagih smetnji do ozbiljnog kršenja društvenih normi. U svom radu Singer (2008) navodi kako je općeprihvaćeno da određeni oblici poremećaja u ponašanju, koji nisu kaznena djela u pravnom smislu (poput bježanja, alkoholiziranja, vandalizma i drugih), pripadaju onoj skupini ponašanja koja u nedostatku primjerene društvene intervencije mogu prerasti u kriminalno ponašanje. Prema Johnu Muncieu „moralna panika zbog mladenačkog kriminala ne mora posve odražavati društvenu stvarnost. Izolirani događaj kad se mladi upuštaju u kriminal može se simbolički transformirati u vrhunac krize djetinjstva, čime se zahtijeva stroga reakcija reda i poretka“ (Giddens, 2007, 229).

Ponašanje mladih često nije u skladu s očekivanjima i standardima koja im se postavljaju od strane odraslih, te ne treba na svakog maloljetnika koji prekrši neko pravilo ili se ponaša uvredljivo smatrati delinkventom. Maloljetnici po cijelom svijetu, u gotovo svakom gradu su uključeni u širok spektar devijantnog i kriminalnog ponašanja i teško je generalizirati sve vrste kaznenih djela. Postoje razni razlozi i objašnjenja, poput života u siromašnim četvrtima, nestabilno obiteljsko okruženje, pritisak vršnjaka itd. za prouzrokovanje devijantnog i kriminalnog ponašanja kod mladih. Ponekad svaki od ovih čimbenika može oblikovati život mlade osobe, ali ni jedan se čimbenik ne može prihvatiti kao izričito jedini opći razlog za takvo ponašanje. Singer (2008) iznosi kako kod maloljetnih počinitelja kaznenih djela treba posebno imati na umu da neposredna posljedica kaznenog djela često nije i primarni motiv njihovog delinkventnog ponašanja, već da se u pozadini kaznenih djela često kriju motivi kojih maloljetnik nije u potpunosti, ili uopće, svjestan.

Postoji više definicija maloljetničkog kriminala, devijantnog ponašanja i delinkvencije općenito. Definicije su u većini slučajeva vrlo slične i razlikuju se samo po pristupu. Kada se gleda sa sociološke perspektive, sugeriraju se tri kategorije definicija:

„**1. Pravna definicija.** Ovdje je naglasak na činu, ponašanju koje krši norme i koje je pravno klasificirano kao maloljetnička delinkvencija/kriminal.“

2. Definicija uloge. U ovom je slučaju fokus na akteru, maloljetniku čija je uloga identificirana kao uloga delinkventa.

3. Definicija društvenog odgovora. Ovaj se pristup koncentrira na publiku, članove društvene skupine ili društva koji reagiraju na glumca i čin i utvrđuje je li počinjena delinkvencija i je li počinitelj maloljetnik.“ (Thompson, Bynum, 2016, 6).

Prema definiciji uloge, maloljetnički delinkvent je „osoba koja održava obrazac delinkvencije tijekom dugog vremenskog razdoblja, a čiji su život i identitet organizirani oko uzorka devijantnog ponašanja“(Thompson, Bynum, 2016, 8). Sam pojam društvene uloge odnosi se na ponašanje koje se očekuje od osobe koja je dio društva. Kako bi se akter definirao kao devijantan, „publika“ mora primijetiti i prosuditi njegovo ponašanje. Publika se odnosi na dio društva kojem pripada akter, ili dio društva kojem akter teži pripadati. U ovakvom slučaju definiranja maloljetničke delinkvencije/kriminala, određeni značajni i reprezentativni članovi društva (roditelji, učitelji, susjedi, policija...) obavljaju ulogu publike, gdje svojim poznavanjem ili svjedočenjem delinkventnih/kriminalnih djela, donose društvene zaključke i odgovore na takvo ponašanje.

U istraživanju Osobitosti maloljetničke delinkvencije u Republici Hrvatskoj, autori (Stišević, Derk, 2016) su istraživali fenomenološka obilježja populacije maloljetnih delinkvenata u razdoblju od 20 godina (1993. – 2012.). Pri istraživanju koristili su statističke podatke Državnog zavoda za statistiku. U istraživanju su uključeni stanovnici u dobi od 14 do 18 godina života, kojih je prema popisu stanovništva iz 2001. i 2011. godine, u Hrvatskoj bilo oko 192 000. U istraživanju je navedeno kako je prosječno po godini prijavljeno 2.451 maloljetnika, od kojih ih je prosječno optuženo oko 1.244 (50,7%). Autori (Stišević, Derk, 2016, 268) navode kako je rad državnog odvjetništva poprilično restriktivniji u odnosu na rad policije, jer je gotovo pola prijavljenih maloljetnika upućeno pred sud. Samim time, prosječno je godišnje osuđeno 873 maloljetnika, što čini 70,2% optuženih. Također, ističe se da je tijekom promatranog razdoblja broj optuženih i osuđenih, u odnosu na broj maloljetnika kojima je policija podnijela kaznenu prijavu nadležnom odvjetništvu, u stalnom padu.

„Nakon podnošenja prijedloga državnog odvjetništva za izricanje sankcija od strane sudova za maloljetnike, moguća su dva ishoda. Ili će sud izreći neku sankciju za kazneno djelo ili će postupak biti obustavljen“(Stišević, Derk, 2016, 269). U 2012. godini sankcije su izrečene 80,5% optuženih maloljetnika, a postupak je obustavljen kod njih 19,5%. Najučestalija kaznena djela su djela protiv imovine (59,1%), od kojih je najčešća teška krađa, nakon toga djela protiv života i tijela (11,3%), djela protiv javnog reda (9,4%), djela protiv vrijednosti zaštićenih

međunarodnim pravom (8,2%), i djela protiv sigurnosti platnog prometa (0,8%) (Stašević, Derk, 2016).

Kod promatranja sociodemografske strukture obitelji, zaključilo se kako najveći broj delinkvenata živi s oba roditelja (65,5%). Samim time ovakav podatak ukazuje na to da se unutar takvih obitelji događaju mogući faktori koji utječu na razvoj delinkvencije. Autori (Stašević, Derk, 2016) iznose mišljenje kako je povoljnije da maloljetnik živi samo s jednim roditeljem, nego da je izložen narušenim obiteljskim odnosima, u kojima je često prisutno nasilje u obitelji. Od ostalog dijela prijavljenih maloljetnika, njih 22,1% živi s majkom, a 5,3% s ocem. S porastom životne dobi, uočio se kontinuirani porast broja prijavljenih maloljetnika. Tijekom 2012. godine u petnaestoj godini života prijavljeno je 420 maloljetnika, u šesnaestoj godini života njih 520, u sedamnaestoj godini života njih 860, a u osamnaestoj godini života njih 950. Također, zaključeno je kako je u osamnaestoj godini, za osobe muškog spola, to godina života kada najčešće i najintenzivnije sudjeluju u delinkventnim aktivnostima.

U 2012. godini, 55 od 626 osuđena maloljetnika (8,8%), već je ranije bilo osuđivano zbog izvršenja nekog kaznenog djela, te im je već izrečena sankcija zbog počinjenog kaznenog djela. Zbog istovrsnog kaznenog djela osuđeno je 43,6%, a zbog nekog drugog kaznenog djela njih 38,2%. Također, 18,2% osuđenih je počinilo istovrsno i neko drugo kazneno djelo. Autori (Stašević, Derk, 2016) navode kako je osobito opasna skupina onih maloljetnih delinkvenata koji istovremeno vrši veći broj kaznenih djela. „Situacija kada jedna osoba izvrši nekoliko kaznenih djela, a kao glavno djelo uzima se najteže kazneno djelo, naziva se stjecajem“ (Stašević, Derk, 2016, 271). U 2012. godini, osobe u stjecaju su činile tri ili više kaznenih djela, njih 47,8%, dva kaznena djela njih 32,6%, te je najmanje njih počinilo još jedno kazneno djelo, 19,7%. Zaključeno je kako je velika sklonost izvršenju većeg broja kaznenih djela kod 80% takvih delinkvenata.

5. Čimbenici razvoja kriminalnog i devijantnog ponašanja kod maloljetnika

Devijantno i kriminalno ponašanje je rezultat međusobno povezanih osobnih svojstava počinitelja kaznenog djela i karakteristika sredine u kojoj se nalazi. Vrsta počinjenog kaznenog djela može biti važan pokazatelj za otkrivanje čimbenika koji su pridonijeli takvom ponašanju. "Rizični su čimbenici oni koji kod djeteta ili maloljetnika povećavaju vjerojatnost za pojavu negativnog ili antisocijalnog ponašanja"(Stišević, Derk, 2016, 260). Na razvoj devijantnog i kriminalnog ponašanja kod djece utječe više čimbenika, koji međusobno utječu jedni na druge. Ti čimbenici su: obitelj i odgojni stilovi, socioekonomski status obitelji, škola, vršnjaci, mediji i računalne igre. Navedeni čimbenici mogu se svrstati pod one koji se nalaze u određenom dijelu društva i individualne. „Materijalni status obitelji, odnosno nezaposlenost roditelja i nepohađanje škole, koje stvara višak slobodnog vremena, mogući su potencijalni čimbenici koji najčešće potiču antisocijalne, kriminalne oblike ponašanja kod maloljetnika“(Krišić, 2014, 332). Također, mediji danas sve više i više utječu na razvoj djece, s obzirom na to da su konstantno okruženi s medijskim sadržajima. Isto tako, provedeno slobodno vrijeme igranjem video igara se također može negativno odraziti na razvoj i percepciju stvarnog svijeta kod djece. Kada pristupamo rizičnom ponašanju maloljetnika, koje može voditi sve do samog poduzimanja kriminalnih aktivnosti, važno je prepoznati faktore koji tome pridonose i koji takvo ponašanje uzrokuju, te intervenirati.

5.1 Obitelj

Jedna od mnogih svrha obitelji je primarna socijalizacija, te ima veliki utjecaj na razvoj djeteta, kroz primarnu socijalizaciju dijete formira vlastiti identitet. Ako su u obiteljskom okruženju prisutni određeni poremećaji poput nedostatka emocionalne povezanosti, odsutnost osjećaja zajednice, nedostatak podrške, solidarnosti, ispravne komunikacije, nezainteresiranost roditelja, nasilje u obitelji, stresne situacije, nedosljedna disciplina. itd., oni se mogu uvelike odraziti dijete te utjecati na razvoj devijantnog i kriminalnog ponašanja kod djeteta. „Najznačajniji utjecaj na razvoj delinkventnog ponašanja mladih nalazi se upravo u nepotpunim obiteljima, odnosno kod samohranih roditelja“(Mikšaj-Todorović i sur., 2006, 1039). Veliki utjecaj općenito imaju i česte promjene u obiteljskoj strukturi.

Također, “djeca koja su počinitelji nasilja često svjedoče sukobima roditelja i manjoj povezanosti među njima. Žrtve vršnjačkog nasilja često su već u obitelji doživjele zlostavljanje, djeca izložena obiteljskom nasilju, ako se sami ne počnu nasilno ponašati, često ponovno postaju žrtve. Također se nasilje među roditeljima pokazalo kao značajni prediktor vršnjačkog nasilja i viktimizacije od strane vršnjaka, bez obzira na dob, spol i roditeljsko zlostavljanje djeteta” (Baldry prema Rajhvan, Ajduković, 2012,171). Kroz svoje ponašanje i stavove, djeca isto tako utječu i na ponašanje roditelja. Ako dolazi do kontinuiranog problematičnog ponašanja, to „može dovesti do veće roditeljske tolerancije na takvo ponašanje i s vremenom roditelji manje nadziru problematičnu djecu i pružaju im manju podršku“(Stice i Barrera prema Raboteg-Šarić i sur., 2002, 241). Kada se radi o mlađoj dobi, roditelji, tj. njihovi odgojni postupci mogu usmjeriti djecu u način korištenja slobodnog vremena, kroz uključivanje u različite aktivnosti. „Roditelji neizravno utječu i na to u kakve će se socijalne odnose djeca uključiti, što opet može utjecati na razvoj rizičnog ponašanja“(Raboteg-Šarić i sur., 2002, 242).

5.1.1 Odgojni stilovi

Kada se proučava odnos između roditelja i djece postoje dvije dimenzije roditeljstva. Prva dimenzija se odnosi na količinu podrške, ljubavi i ohrabivanja kroz emocionalnu toplinu i roditeljsko razumijevanje. Druga dimenzija se odnosi na očekivanja roditelja da se djeca ponašaju zrelo i odgovorno i uključuje nadzor djeteta i roditeljske zahtjeve (Baumrind prema Raboteg-Šarić i sur, 2002). Kada se kombiniraju te dvije dimenzije dolazi do četiri stila roditeljskog odgoja, koji su povezani sa psihosocijalnom prilagodbom djece:

1. **Autoritaran.** Kod autoritarnog stila odgoja prisutna je visoka disciplina i konformiranje djece vrednotama roditelja. Za ovakav stil odgoja nije značajno pokazivanje mnogo ljubavi i topline.
2. **Permisivan.** Permisivan stil odgoja je opisan kao topao, prihvaćajući i nerestriktivan. Kod ovog stila odgoja djeci se rijetko ili čak gotovo nikada ne postavljaju granice tijekom odgoja.
3. **Autoritativan.** Autoritativan stil odgoja kombinacija je autoritarnog i permisivnog i uključuje restriktivno, ali i odgovorno ponašanje roditelja u kojem je prisutno mnogo topline i razumijevanja.
4. **Indiferentan.** Indiferentan stil odgoja ima malo postavljenih ograničenja, prisutan je nedostatak pažnje, zanimanja i emocionalne podrške roditelja (Raboteg-Šarić i sur., 2002).

„Djeca autoritativnih roditelja su nezavisna, sposobna regulirati vlastito ponašanje, emocionalno prilagođena, zadovoljna i društveno odgovorna“ (Maccoby, Martin prema Raboteg-Šarić i sur., 2002, 241). Autori navode da istraživanja pokazuju da u obiteljima gdje su djeca pobjegla od kuće, postoji malo roditeljskog nadzora, topline i podrške i dolazi do izraženijeg roditeljskog odbijanja, dok su u obiteljima gdje su roditelji više uključeni u odgoj djeca rjeđe sudjelovala u devijantnim oblicima ponašanja. Slabiji roditeljski nadzor i manja podrška povezani su s oblicima neprimjerenog ponašanja djece, poput problematičnog ponašanja u školi, konzumiranjem alkohola i droga itd. Mladi koji se upuštaju u devijantno i kriminalno ponašanje često primaju malo roditeljske ljubavi i nalaze se u neprijateljskom obiteljskom okruženju koji karakterizira manjak razumijevanja, gdje su roditelji opisani kao neemocionalni i zanemarujući (Raboteg-Šarić i sur., 2002). Iako se nedostatak roditeljske uključenosti može činiti kao očekivan faktor koji pridonosi delinkvenciji, isto tako i posesivni i nametljivi roditelji mogu pridonijeti razvoju devijantnog ponašanja.

5.1.2 Socioekonomski status obitelji

Socioekonomski status kao čimbenik razvoja devijantnog ponašanja promatra se kroz aspekte poput materijalnog statusa obitelji, uvjete stanovanja, obrazovanja i zaposlenosti roditelja. Treba imati na umu da se sve ove značajke međusobno isprepliću i da kao takve, samostalno nisu izravni čimbenik za razvoj devijantnog i kriminalnog ponašanja kod djece (Singer i sur., 2008). Kada se radi o pripadnosti obitelji koja pripada društvenom sloju nižeg ekonomskog statusa, takva obitelj većinom ima lošiji društveni ugled, slabije prihode, veći broj djece, lošije uvjete stanovanja, češća je pojava asocijalnog ponašanja odraslih članova obitelji i lošiji utjecaj šireg okružja, odnosno predjela u kojem obitelj stanuje. „Najveći broj istraživanja, međutim, upućuje na to da se materijalnim uvjetima ne može pripisivati odlučujuće značenje u određivanju prijestupništva mladih, ali da se opravdano može pretpostaviti da su nesređenosti u pojedinim obiteljima češće povezane i s nedovoljnim prihodima tih obitelji“ (Kalembek prema Singer i sur., 2008, 355). Nepovoljni materijalni status obitelji kao čimbenik povezan je i s roditeljskom odgojnom funkcijom. U obiteljima u kojima su slabije materijalne prilike roditelji nisu u stanju zadovoljiti određene potrebe svoje djece i moguća je opasnost da zbog materijalnih briga roditelji iz takvih obitelji zanemare svoju odgojnu ulogu, stoga nije rijedak slučaj da dolazi do frustracije i neprijateljskog raspoloženja.

Kvaliteta stanovanja kao obilježje je u neposrednoj vezi s razvitkom i kvalitetom odnosa članova obitelji i s općim odgojnim utjecajem na dijete i njegovom socijalizacijom. Kada vladaju lošiji uvjeti stanovanja, koje karakteriziraju manji, nepovoljni i skućeni prostori, djeca su potaknuta više vremena provoditi van tog prostora i na taj se način izlažu negativnim utjecajima šire sredine (Singer i sur., 2008). Također, kao čimbenik se može smatrati i prenapučenost stanova koji mogu pridonijeti poremećaju međusobnih odnosa u obitelji, povećava se frustracija, nesnošljivost i ometa se normalan proces socijalizacije (Bennet i Glueckovi prema Singer i sur., 2008). Iako se nepovoljni uvjeti stanovanja mogu očekivati kao čimbenik koji doprinosi razvoju devijantnog i kriminalnog ponašanja, zapravo je vrlo čest slučaj da se unutarnja dezorganizacija obitelji, asocijalno i delinkventno ponašanje nalaze u obiteljima u povoljnim uvjetima stanovanja. U obiteljima koje stanuju u vrlo nepovoljnim uvjetima vlada kvalitetna povezanost među članovima. Važno je naglasiti da se stambene uvjete kao čimbenik treba nužno promatrati u vezi s ostalim socioekonomskim čimbenicima.

Obrazovna i kvalifikacijska struktura roditelja se također navode kao pokazatelji socioekonomskog statusa obitelji. Autori (Singer i sur., 2008) iznose kako istraživanja provedena u Hrvatskoj zaključuju da među roditeljima maloljetnih delinkvenata dominira niska ili najniža razina obrazovanja i radnih kvalifikacija. „Obrazovana je razina roditelja delinkventne mladeži kao i mladih s poremećajima u ponašanju u cjelini, niža od prosječne obrazovne razine karakteristične za opću populaciju“ (Singer i sur., 2008, 357). Aspekt zaposlenosti jednog, oba ili nijednog roditelja promatra se s gledišta kvalitete odgoja, psihičke i emocionalne reakcije roditelja i djece i sveukupnog ekonomskog standarda obitelji. U slučaju kada je jedan ili oba roditelja zaposleno, pruža se pozitivan uzor djetetu i pridonosi se ekonomskoj stabilnosti obitelji. Ipak, kada su oba roditelja zaposlena dolazi do povećanog rizika jer je mogućnost bavljenja djetetom, nadzora nad njegovim životom, sudjelovanje u rješavanju njegovih problema i interakcije manja. Takva se situacija može negativno odraziti, pogotovo u slučaju kada ne postoji prikladna osoba ili institucija koja bi donekle zamijenila roditelje i njihovu ulogu. U svom radu autori (Singer i sur., 2008) ističu kako je u gotovo svim istraživanjima provedenim u Hrvatskoj, došlo do rezultata da je kod više od polovice ispitanika oba roditelja zaposleno. Također, potrebno je opet naglasiti da se zaposlenost roditelja, kao ni ostali pokazatelji socioekonomskog statusa obitelji, ne mogu promatrati kao samostalni čimbenici koji utječu na razvoj kriminalnog ponašanja kod djece.

5.2 Škola i napuštanje redovnog obrazovanja

Prva institucija kroz koju se može formirati devijantno i kriminalno ponašanje kod mladih je škola. „Kao značajni pokazatelji delinkventnog ponašanja se ističe školski neuspjeh, siromašno akademsko postignuće, disciplinski problemi i nedostatna privrženost školi“ (Williams i sur. prema Singer, 2008, 99). U osnovnoj školi djeca su izložena novoj okolini gdje će se naći u krugu svojih vršnjaka. „Djeca koja nisu usvojila socijalne vještine i koja su neposlušna, agresivna i nekooperativna u svom obiteljskom okruženju najvjerojatnije će se tako ponašati i u odnosima sa svojim vršnjacima“ (Vrselja, 2010, 149). Zbog ovakvog ponašanja djeca često budu „odbačena“ od strane vršnjaka što povećava rizik razvoja antisocijalnog ponašanja. Školsko okruženje pruža mnoge socijalne situacije koje dovode do ubrzanog oblikovanja, potkrepljenja i pojačanja prisilnog, antisocijalnog ponašanja kod djece koja već karakterizira agresivno i neposlušno ponašanje. Jedan od osnovnih razvojnih zadataka s kojim se djeca suočavaju polaskom u školu je naučiti nositi se s neslaganjem, natjecanjem i sukobom na pozitivan način i kroz prijateljstva. Autorica (Vrselja, 2010) u svom radu iznosi kako će agresivna djeca u usporedbi s onom koja nisu agresivna, češće započinjati verbalnu ili fizičku agresiju prema svojim vršnjacima i samim time će s vremenom uspostaviti negativnu reputaciju.

„Nezainteresiranost i napuštanje škole upozorava na problem nezainteresiranosti djece i mladih za školu, školske obaveze i postignuće što nerijetko rezultira duljim ili trajnim napuštanjem daljnjeg školovanja. Uz nedostatak pozitivne podrške obitelji i škole mladi koji su napustili školu visoko su rizična populacija“ (Zloković, Vrcelj, 2010, 206). Većina maloljetnika koja su počinila kazneno djelo, napuste svoje redovno školovanje i samim time imaju višak slobodnog vremena, koja mogu iskoristiti kroz udruživanje u dijelove društva koja su sklona kriminalnim postupcima. „U prekidu redovitog školovanja uočena su dva krizna perioda. U osnovnoj školi to je obično šesti razred, koji se najčešće ponavlja ili tijekom kojeg učenici bivaju izbačeni iz škole zbog neopravdanih izostanaka, sukoba s drugim učenicima i nastavnicima. Drugi krizni period javlja se polaskom u prvi razred srednje škole, gdje najveći broj maloljetnika prekida daljnje školovanje, uz pokušaje upisa u drugu školu ili pokušaje izvanrednog školovanja“ (Kristić, 2014, 338). Mali je postotak maloljetnika koji su se upuštali u kriminalna djela koja nastavljaju sa školovanjem na fakultetu.

5.3 Pritisak vršnjaka

„Vršnjačka grupa je posebna mala grupa u kojoj su članovi emocionalno povezani kao i u obiteljskoj grupi“ (Rot prema Forko, Lotar, 2012, 35). Djeca u školi, na igralištu i u susjedstvu dolaze u kontakte s vršnjacima i počinju birati svoje prijatelje na temelju toga koliko su im slični. U situaciji kada djeca nemaju prijatelje ili imaju nisko samopoštovanje, dolazi do motivacije da postanu što sličnija svojim vršnjacima. „Mjera u kojoj će netko biti pod utjecajem drugih ovisi o njegovu samopoštovanju, odnosno, kod osoba niskog samopoštovanja postoji veća vjerojatnost popuštanja očekivanjima i želja drugih“ (Rhodes i Wood prema Forko, Lotar, 2012, 37). Djeca su sklona sklapati prijateljstva s vršnjacima uz koje će imati pozitivna socijalna iskustva. Dok se „djeca kojoj nedostaju socijalne vještine, koja su agresivna i koja su odbačena od svojih vršnjaka počinju družiti s drugom odbačenom, agresivnom djecom“ (Synder i sur., prema Vrselja, 2010, 150). Vršnjaci s kojim pojedinac provodi svoje vrijeme služe kao potencijalni modeli i poticatelji jedni drugima. S vremenom se pojedinci koji pripadaju određenoj grupi vršnjaka počinju ponašati slično, pogotovo u slučaju odsustva roditeljskog nadzora ili nadzora druge odrasle osobe.

Postoje razni oblici utjecaja vršnjaka na pojedinca, poput: modeliranja stavova ili ponašanja, neprijateljskog ponašanja, osnaživanje ponašanja i stvaranje prilika. Autori (Forko, Lotar, 2012) u svom radu navode kako je najčešći oblik utjecaja vršnjaka *modeliranje stavova ili ponašanja* tako da osoba koja se smatra modelom iskazuje svoje stavove ili ponašanja, dok je drugi slijede i usvajaju te stavove. *Neprijateljsko ponašanje* karakteriziraju ponašanja poput ismijavanja i zadirkivanja, prijetnje, fizičke agresije, omalovažavanje itd. „*Osnaživanje ponašanja* odnosi se na podržavanje ili nagrađivanje željenih aktivnosti u kojima je osoba već angažirana (npr. nagovaranje na tučnjavu i podržavanje iste)“ (Forko, Lotar, 2012, 36). Kroz uzajamna socijalna poticanja i osnaživanja među devijantnim prijateljima i vršnjacima dolazi do oblikovanja i poticanja antisocijalnog ponašanja kroz direktno ili indirektno djelovanje. Direktno djelovanje podrazumijeva oblikovanje i poticanje devijantnog ponašanja kako se ono događa u prirodnom okruženju kroz poticanje od strane vršnjaka (npr. smijanje u slučaju kada jedno dijete gurne drugo). Indirektno djelovanje se događa kroz poticanje razgovora o prijašnjem antisocijalnom ponašanju (poput prepričavanja o tome kako je netko nešto ukrao) i kroz namjere antisocijalnog ponašanja u budućnosti (dogovaranje o druženju koje uključuje devijantan oblik ponašanja poput konzumiranja trave) (Vrselja, 2010). Kroz *stvaranje prilika* dolazi do kreiranja situacija u kojima lako dolazi do neprimjerenog ponašanje bez da ga se

dodatno potiče. Primjer za utjecaj kroz stvaranje prilika bio bi poziv na zabavu bez nadzora odraslih, jer na taj način se osoba ne potiče direktno na eksperimentiranje s alkoholom ili drogom, ali je takvo ponašanje omogućeno. (Brown i sur., prema Forko, Lotar, 2012).

Kao utjecaj na pojedinca također se ubraja i sama prisutnost vršnjaka putem koje prisutnost drugih dovodi do preispitivanja vlastitih odluka, stavova i ponašanja, te također može dovesti i do promjene ponašanja. Vršnjački pritisak definiran je kao „direktno, očito izražavanje napora članova grupe da propišu određene stavove ili aktivnosti, odnosno ograničavaju drugačije, grupi neprihvatljive, stavove ili aktivnosti“ (Brown prema Forko, Lotar, 2012, 36). Putem vršnjačkog pritiska dolazi do subjektivnog osjećaja pritiska i nagovaranja osobe, gdje se pojedinac zbog osjetljivosti podliježe nametnutim stavovima ili ponašanjima. Kroz pripadanje grupi pojedinci osjećaju pritisak da se razvije određeni stil ponašanja, određene vrijednosti i interese koji su slični ostatku grupe kojoj pripada. Na takav način se koristi društveni utjecaj kako bi se međusobno kontroliralo ponašanje članova grupe i razvija se identitet kojim se razlikuju od drugih grupa (Brown i sur. Prema Forko, Lotar, 2012). Dolazi do velike podložnosti vršnjacima zbog uvažavanja mišljenja prijatelja, tj. grupe zbog straha od mogućeg odbacivanja. Autori (Forko, Lotar, 2012) navode kako dolazi do ovakve podložnosti i osjetljivosti zbog toga što mlade osobe nisu emocionalno spremne postati neovisne i grupe vršnjaka im služe kao pomoć pri osamostaljivanju. „Vršnjački razgovori pružaju informacije, skripte i verbalno uvježbavanje koje je važno za povećanje raznolikosti i vještina u antisocijalnom ponašanju“ (Vrselja, 2010, 150).

5.4 Mediji i računalne igre

S obzirom na to da živimo u vremenu kada su mediji jedan od najvažnijih oblika socijalizacije, te dominiraju društvom u cijelom svijetu, televizija, film, računalne igre i internet također se smatraju čimbenicima koji utječu na devijantno i kriminalno ponašanje kod maloljetnika. Danas su „djeca izložena visokim razinama medijskog nasilja...danas sve veću pozornost izaziva uključenost i sukreiranje nasilnih postupaka u video i računalnim igrama. Porast agresivnog ponašanja djece i adolescenata najčešće se povezuje uz osobitosti sadržaja i količinu vremena koju djeca provode pred televizijskim i računalnim ekranima“(Bilić, 2010, 264). Od malena, mediji, televizijski program, Internet itd. utječu na razvoj djeteta, djeca usvajaju ponašanja i vrijednosti drugih, pa tako i usvajaju ponašanja koja su npr. viđena na televizijskom sadržaju. Općenito govoreći, „djeca koja su previše izložena televizijskim

vijestima, u kojima sve više dominira stvarno nasilje, imaju tendenciju precijeniti kriminal, te svijet percipiraju kao opasno mjesto“ (Smith i Wilson prema Bilić, 2010, 264). Osim što su mladi zbog televizijskog utjecaja skloni percipirati svijet kao opasniji nego što je, razvijaju i povećavaju agresivnost i neprijateljske osjećaje, što može utjecati na njihov daljnji razvoj i postupke.

Osim televizijskog programa i filmova, računalne igre također uvelike utječu na razvoj i ponašanje djece. U slučaju igara, djeca više nisu samo promatrači, već sudjeluju i kreiraju nasilje. Kroz identifikaciju, djeca se poistovjećuju sa stvorenim likom u igri, s obzirom na to da njime upravljaju. „Kontroliranjem akcije lika igrači imaju istu vizualnu perspektivu kao oni koji nanose štetu drugima, često kao ubojice, odnosno dolazi do personalizacije u virtualnom okruženju. Tako snažna identifikacija povećava vjerojatnost imitacije. Sve navedeno pridonosi osjećaju uronjenosti i zamaglivanju razlike između stvarnog i virtualnog svijeta, a zbog čega su medijsko iskustvo, ali i utjecaj na ponašanje snažniji“ (Gentile i Anderson prema Bilić, 2010, 266). Također veliki utjecaj ima i sam pojam „nagrađivanja“ u igrama. Tijekom trajanja, igrači dobivaju povratne informacije o njihovom napredovanju, gdje se ponašanje lika u igri boduje i vrednuje, te na taj način raste motivacija za nastavkom igranja. „Opće je poznato da će djeca više imitirati ona ponašanja za koja slijede nagrade nego kazne. Strahuje se da nagrađivanje nasilja u svijetu videoigara može potaknuti ponavljanje sličnog ponašanja u stvarnom životu“ (Bilić, 2010).

6. Prevencija kriminala kod maloljetnika

„Društvena prevencija je posebna društvena djelatnost, koja u okviru postojećih društvenih odnosa, korigira i mijenja one društvene odnose i pojave, koji neposrednije doprinose nastanku i razvoju društvenih devijacija“ (Bilandžija, 2014). Svaka aktivnost u svrhu prevencije devijantnog ponašanja osnovana je na pretpostavkama o uzrocima takvog ponašanja, i ukoliko su uzroci naučno utemeljeni, preventivne akcije mogu biti uspješnije i efikasnije. Postoje opći i posebni programi prevencije.

Opći programi prevencije obuhvaćaju „različite socijalne, ekonomske, kulturne, odgojne i druge mjere, kojima se djeluje na one društvene pojave i stanja, kod kojih su prisutni veći rizici nastanka društvenih devijacija“ (Bilandžija, 2014). Obitelj i škola su glavne institucije u općem programu prevencije, jer one imaju značajnu preventivnu ulogu. “S obzirom na važnost koju obitelj ima u procesu razvoja i socijalizacije pojedinca, obiteljsko okruženje predstavlja najvažniji kontekst za prevenciju mnogih mentalnih, emocionalnih i ponašajnih problema” (Ferić-Šlehan, prema Mihić i sur., 2013, 50.). Bez obzira na to što obitelj može biti i čimbenik koji utječe na rizično ponašanje maloljetnika, obitelj bi trebala imati najviše učinaka u prevenciji zbog toga što je razdoblje odrastanja vrlo specifično, gdje su maloljetnici skloniji rizičnom ponašanju. Također u ovaj oblik prevencije pripada i razvijanje pozitivnih motivacija pojedinaca u oblikovanju i usuglašavanju svog ponašanja sa zahtjevima društva. Opća prevencija primjenjuje se kao utjecaj na djecu da ne vrše kaznena djela, a jedan način od postizanja ovog cilja je izazivanje straha od kazne. Ovakav oblik prevencije kroz mjere se usmjerava na rješavanje temeljnih uzroka rizičnog ponašanja i stvaranja uvjeta za razvoj ličnosti pojedinaca.

Posebni programi prevencije obuhvaćaju „mjere koje se najneposrednije odnose na sprječavanje društvenih devijacija i predstavljaju osnovu različitih organiziranih akcija u užoj ili široj društvenoj sredini, ili prema grupama i pojedincima koji su izloženi većim društvenim pritiscima prema devijaciji“ (Bilandžija, 2014). Ovom obliku prevencije pripadaju mjere sprječavanja, suzbijanja i obuzdavanja devijacija, gdje stupaju zakonske i druge mjere koje državna vlast poduzima protiv onog dijela društva koja ugrožavaju ostatak. Tijekom posebne prevencije sprječava se osoba koja je počinila kazneno djelo, da ga ne učini ponovno.

Kada gledamo na prevenciju u širem smislu, cilj je spriječiti nastanak javljanja devijantnog i kriminalnog ponašanja, te se poduzimaju mjere kako bi se uklonili negativni utjecaji u određenoj društvenoj sredini i osigurali normalni uvjeti za razvoj pojedinaca. Prevencija u užem smislu se odnosi na osobe koje su počinile kazneno djelo, te se oslanja na specijalne mjere suzbijanja. S obzirom na maloljetničku delinkvenciju, oblici prevencije su djelovanja mjera protiv devijantnog i kriminalnog ponašanja, i intervencije istih, koje obuhvaćaju određene postupke i mjere.

Također postoje mjere prevencije poput ranog identificiranja poremećaja u ponašanju, pravovremeno i adekvatno pružanje pomoći i zaštite, adekvatno izricanje i provođenje odgojnih mjera itd. „Aktivnost zajednice i svih društvenih subjekata treba se usmjeriti na uklanjanje uzroka kriminala kako bi težište djelovanja prenijelo sa represivnog reagiranja na preventivno suzbijanje kriminalnih djela i pojava“(Bilandžija, 2014). Kako bi prevencija bila što učinkovitija, važno je provođenje različitih ekonomskih, društvenih, odgojnih, zdravstvenih i kulturnih akcija, te se u provođenju tih mjera treba angažirati cijelo društvo. Kod maloljetnika, roditelji, predškolske ustanove, škole i društvo u cjelini trebalo bi kontinuirano brinuti i provoditi prevenciju od najranijeg djetinjstva, a ne tek u slučaju kada uoče rizično ponašanje djeteta.

7. Kazneni sustav i odgojne mjere

„Pojam maloljetnika, zakon definira s obzirom na dob počinitelja prema kojem je maloljetnik osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila 14, a nije navršila 18 godina života, a mlađi punoljetnik je osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila 18, a nije navršila 21 godinu života“ (Zagorec, 2018, 285). Autorica naglašava da se kod ovakvog pristupa i definiranja, može zaključiti da se Zakon o sudovima za mladež ne primjenjuje na osobe koje su mlađe od 14 godina kada počine kazneno djelo, te su takve osobe kazneno neodgovorne. Ne izvode se pred sud i prema njima se ne primjenjuju odgojne mjere koje su predviđene za maloljetnike, već se njima bave socijalne zaštite, te se ta skupina maloljetnika definira kao djeca.

“Maloljetničko kazneno pravo poseban je dio kaznenog prava kojim se uređuje materijalno pravni, procesno pravni, kaznenopravni izvršni položaj maloljetnog počinitelja kaznenog djela koji je u suvremenim pravnim sustavima sve različitiји od pravnog položaja punoljetnih počinitelja“ (Zagorec, 2018, 284). S obzirom na to da se radi o maloljetnicima, postoje posebni sudovi koji naglasak stavljaju na odgojne mjere, ustanove odgojnog tipa, uključivanje službe socijalne skrbi, pedagoški i socijalni stručni tretman. Kako bi se maloljetnike zaštitilo od kaznenog zakonodavstva, konstruiran je alternativan oblik sankcioniranja kojem je cilj djelovati preventivno, odgojno, zaštitno, obrazovno, popravno, gdje se mogućnost kazne putem maloljetničkog zatvora ostavlja samo za stariju dob i one počinitelje najtežih kaznenih djela.

U većini europskih država, pa tako i u Hrvatskoj, dolazi do porasta primjene alternativnih sankcija i neformalnih oblika postupanja u praksama prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, kako bi se u skladu s načelom minimalne intervencije izbjegle negativne posljedice na razvoj maloljetnika kroz formalni kazneni postupak. Kao zamjenu za formalni kazneni postupak, uveden je institut izvansudskog poravnanja, koji se također navodi kao *diversion*. „Pod diverzijom se u najširem smislu razumiju svi oblici reakcije države na kažnjivo ponašanje koji omogućuju odustajanje od provedbe kaznenog postupka bez formalnog sankcioniranja počinitelja“ (Puharić, Radić, 2015, 636). Ovakav postupak se primjenjuje najčešće u slučajevima kada je osoba priznala da je počinila lakše kazneno djelo. Također, odluka o tome da se kazneni postupak neće pokrenuti ovisi i o uspješnom ispunjavanju preuzetih obveza od strane nadležnog tijela.

U maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu postoje dvije vrste sankcija za maloljetnike, a to su odgojne mjere i kazna maloljetničkog zatvora. „Maloljetnicima se ne mogu izreći sankcije propisane kaznenim zakonom za punoljetne počinitelje – kazne (zatvorska kazna i novčana kazna) ni mjere upozorenja (sudska opomena i uvjetna osuda), jedino se pod uvjetima propisanim u Kaznenom zakonu za maloljetnike (uz odgojnu mjeru ili kaznu maloljetničkog zatvora) mogu primijeniti neke od sigurnosnih mjera“ (Zagorec, 2018, 286).

Jedna od najvažnijih stavki je briga o interesu djeteta, te se u svim procesima postupanja s djecom, kroz javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudova, državnih uprava ili zakonodavnih tijela, mora voditi računa da su dužni imati najbolji interes djece. Najprikladnija i najučinkovitija intervencija je ona koja se fokusira na specifične potrebe i potencijale maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Prilikom primjene alternativnih oblika postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, dolazi do raznih prednosti poput izbjegavanja i smanjivanja negativne stigmatizacije i etiketiranja, te je također primjena neformalnih oblika postupanja efikasnija i primjerenija. „Takva primjena može također pridonijeti boljoj procesnoj ekonomiji i organizaciji pravosuđa jer rasterećuje rad suda i smanjuje cjelokupne troškove kaznenog postupka i njegovo trajanje, može omogućiti bolju resocijalizaciju maloljetnika i u skladu je sa specifičnom svrhom maloljetničkog kaznenog postupka, kojem je cilj odgojno utjecati na maloljetnika i njegov daljnji razvoj“ (Puharić, Radić, 2015, 638).

8. Metodološki pristup

8.1 Analiza sekundarnih podataka

Analiza sekundarnih podataka je metoda koja se koristi za ponovnu analizu prethodno prikupljenih i analiziranih podataka (Punch prema Chivaka, 2018). Analiza sekundarnih podataka uključuje korištenje već postojećih podataka, koji su prikupljeni za potrebe prethodnog istraživanja, kako bi se postigao novi istraživački interes koji se razlikuje od onog izvornog (Hinds i sur, prema Heaton, 1998). Razlika između primarnih i sekundarnih analiza podataka je što se primarna analiza podataka odnosi na istraživanje koje istraživač inicira i provodi koristeći svoje resurse. Sekundarna analiza podataka se temelji na informacijama koje su prikupljene od strane javnih ili privatnih izvora. Koriste se podaci koji su prikupili drugi istraživači u različite svrhe. Sekundarni podaci, poput primarnih, mogu biti kvalitativne prirode. Ograničene mogućnosti za provođenje primarnog istraživanja i mogući troškovi potaknuli su istraživače o maksimiziranju upotrebe podataka koji su im već dostupni. Ovakav pristup može se koristiti za generiranje novog znanja, novih hipoteza, ili kao potvrda za već postojeće teorije (Heaton, 1998).

Autor (Chivaka, 2018) napominje kako se sekundarna analiza podataka već dugo koristi u društvenoj znanosti i ima bogatu intelektualnu tradiciju. Primjere za sekundarnu analizu mogu se naći još kod velikih društvenih znanstvenika poput Durkheima, Marxa i Webera. Emil Durkheim proučavao je stope samoubojstava u protestantskim i katoličkim zemljama koristeći sekundarne podatke, dok je Karl Marx u svojim klasnim tezama koje su zagovarale ekonomsku odlučnost također koristio sekundarne podatke. Slično tome, Max Weber je uspio osporiti analizu Marxa proučavajući službene ideologije protestantskih crkava i druge razne povijesne ideologije.

Postoji velika količina izvora podataka koji se koriste za analizu. Izvor koji će se koristiti ovisi o fokusu i cilju istraživanja (David, Sutton prema Chivaka, 2018). Primjeri izvora podataka mogu biti podaci od strane odgovarajućih vlada, nevladinih organizacija, nacionalnih istraživačkih agencija, znanstveni časopisi itd. Na primjer, ako nekoga zanima promjena u razini kriminala u društvu koristit će godišnju statistiku kriminala koju prikuplja savezna vlada; također, u svrhu istraživanja promjene uloge žena u društvu, mogu se koristiti ankete o radnoj snazi koja bilježi postotak muškaraca i žena.

Postoje razni razlozi zašto se istraživači odlučuju za sekundarnu analizu podataka. Glavni razlozi su: Konceptualni i sadržajni razlozi, metodološki razlozi i ekonomski razlozi. *Konceptualni i sadržajni razlozi* se odnosi na to da za određena istraživanja, sekundarni podaci

moгу biti jedini dostupni podaci (Nachmias prema Chivaka, 2018). *Metodološki razlozi* se očituju u mogućnosti replikacije podataka, što je važno u istraživanjima jer nalazi istraživanja stječu vjerodostojnost kroz potvrđivanje rezultata u raznim studijama (David, Sutton prema Chivaka, 2018). *Ekonomski razlog* se odnosi na to da su primarna istraživanja vrlo skupa, a financiranje za njih nije jednostavno dobiti. S obzirom na visoku cijenu i napor koji su uključeni u prikupljanje primarnih podataka, istraživači će se odlučiti za jeftiniju i kraću metodu (Schensul i sur. prema Chivaka, 2018).

Kao i ostale metode, analiza sekundarnih podataka ima svoje nedostatke. Jedan od nedostataka je velika količina podataka i njihovih izvora, u kojima se istraživač može „izgubiti“ i biti preopterećen njihovom količinom. Još jedan nedostatak je što izvori podataka možda nisu relevantni za istraživački problem (Wolberg prema Chivaka, 2018). U obzir se također mora uzeti pouzdanost informacija. Postoje i ograničenja koja se javljaju kada uzmemo u obzir mogućnost podataka kojima nije lako pristupiti, koji nisu prijavljeni, ili se ne prikazuju. Najbolji način za rješavanje nedostataka vezanih uz dostupnost podataka i upravljanje vremenom je pažljivo planiranje i razmatranje vrste podataka koji su relevantni za predloženo istraživanje. Istraživači se trebaju usredotočiti na izvore s relevantnim podacima koje žele koristiti, stoga bi trebali procijeniti izvore tih podataka prije nego što započnu s njihovim prikupljanjem (Stewart, Procter, Seale, prema Chivaka, 2018).

Bez obzira na nedostatke, istraživači imaju veliku korist od upotrebe sekundarne analize podataka. Važno je da istraživač treba biti svjestan tih nedostataka i izbjeći ih. Pitanja koja se odnose na relevantnost, točnost i dostupnost podataka, kada se detaljno razmotre prije samog prikupljanja podataka, pomažu u smanjivanju prijetnji koje predstavljaju slabosti i nedostaci. Sekundarna analiza podataka omogućuje istraživaču da tvrdi da određeni problem postoji i da su na raspolaganju razne tehnike za njegovo rješavanje, i pomaže u davanju opisa i prirode problema koji se istražuje.

8.2 Metodologija istraživanja

Predmet istraživanja je analiza prijavljenih kaznenih djela maloljetnika u Hrvatskoj. Analizirat će se prijavljena kaznena djela maloljetnika u dobi od 14 do 18 godina, zbog toga što se Zakon o sudovima za mladež ne primjenjuje na osobe koje su mlađe od 14 godina kada počine kazneno djelo. Analizirat će se prijavljena kaznena djela u 2011., 2013., 2015., 2017. i 2019. godini kako bi se prikazalo kretanje maloljetničkog kriminala kroz godine. Za istraživanje će se koristiti Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada Ministarstva unutarnjih poslova, gdje su navedena sva prijavljena kaznena djela maloljetnika za svaku navedenu godinu.

Definiran je osnovni cilj i posebni ciljevi. *Osnovni cilj* istraživanja je analizirati kretanje maloljetničkog kriminala tijekom 2011., 2013., 2015., 2017., i 2019. godine u Hrvatskoj. *Posebni ciljevi* istraživanja su: analizirati promjene u broju prijavljenih kaznenih djela maloljetnika kroz godine; analizirati najčešće prijavljena kaznena djela (kaznena djela protiv života i tijela, kaznena djela protiv osobne slobode, kaznena djela protiv zdravlja ljudi, kaznena djela protiv imovine, kaznena djela krivotvorenja i kaznena djela protiv javnog reda); istražiti u kojim županijama je najveći broj prijavljenih kaznenih djela od strane maloljetnika.

U radu su postavljene sljedeće hipoteze:

U vidu temeljne hipoteze očekujemo kako će se broj prijavljenih kaznenih djela maloljetnika postupno povećavati.

h1: Očekuje se lagani porast prijavljenih kaznenih djela tijekom navedenih godina.

h2: Najčešće prijavljeno kazneno djelo biti će protiv imovine.

h3: Županije će se razlikovati s obzirom na broj prijavljenih maloljetnika, županije s većim brojem stanovnika imati će više prijavljenih maloljetnika.

Uzorak su činili Statistički pregledi temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada (2012., 2013., 2015., 2017., 2019.) Ministarstva unutarnjih poslova: Poredbeni prikaz svih kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnih osoba od 14 do 18 godina. S obzirom na nedostatak Statističkog pregleda za 2011. godinu, korišten je pregled iz 2012. gdje je prikazana usporedba s prethodnom godinom.

9. Analiza i interpretacija rezultata

9.1 Prikaz prijavljenih kaznenih djela

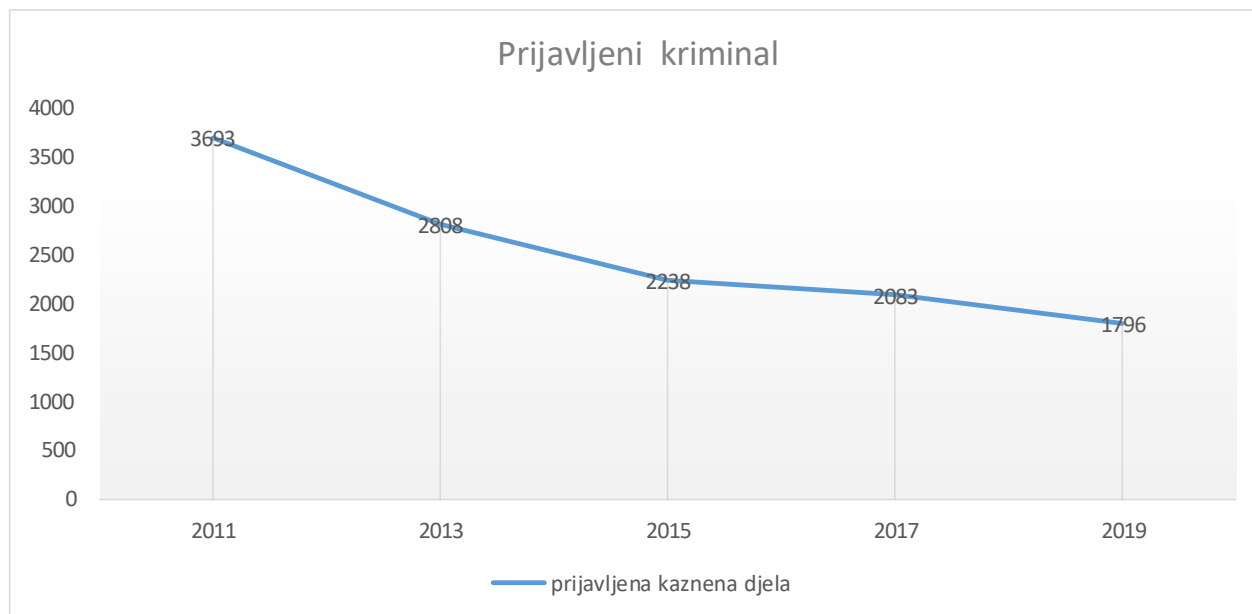
Kaznena djela raspoređena su u 24 grupe, te su grupirana ovisno o vrsti protuzakonitih aktivnosti. Prikaz podjele prijavljenih kaznenih djela u 2011.,2013.,2015.,2017. i u 2019. vidljiv je u Tablici 1.

Tablica 1. Podjela prijavljenih kaznenih djela

Prijavljena kaznena djela	2011	2013	2015	2017	2019
kaznena djela protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva	/	/	1	3	2
kaznena djela protiv života i tijela	366	256	164	126	122
kaznena djela protiv osobne slobode	/	64	88	78	119
kaznena djela protiv privatnosti	/	18	24	8	12
kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom	442	/	/	/	/
kaznena djela protiv slobode i prava čovjeka i građana	83	/	/	/	/
kaznena djela protiv spolne slobode	65	13	9	9	18
kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta	/	32	40	130	176
kaznena djela protiv braka, obitelji i djece	43	23	24	31	30
kaznena djela protiv zdravlja ljudi	/	245	206	264	191
kaznena djela protiv okoliša	8	7	/	/	1
kaznena djela protiv opće sigurnosti	/	19	13	21	14
kaznena djela protiv sigurnosti prometa	/	17	14	19	12
kaznena djela protiv opće sigurnosti ljudi i imovine	48	/	/	/	/
kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa i poslovanja	28	/	/	/	/
kaznena djela protiv imovine	2.375	1.962	1.500	1.184	945
kaznena djela protiv gospodarstva	/	/	3	2	/
kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i sl.	/	18	35	63	53
kaznena djela krivotvorenja	/	49	42	75	36
kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva	/	/	/	/	1
kaznena djela protiv pravosuđa	15	12	12	8	8
kaznena djela protiv vjerodostojnosti isprava	77	/	/	/	/
kaznena djela protiv javnog reda	143	73	62	61	55
ostali zakoni	/	/	1	1	1
ukupno:	3.693	2.808	2.238	2.083	1.796

Kod analize ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela tijekom svake godine je vidljiv pad prijava (Grafički prikaz 1). U 2011. godini ukupno prijavljenih kaznenih djela bilo je 3.693, što je ujedno i najveći broj prijavljenih kaznenih djela u analiziranih 5 godina. U 2013. godini bilo je 2.808 prijavljenih kaznenih djela, u 2015. godini 2.238, 2017. godini 2.083., dok je u 2019. bilo 1.796 prijava.

Grafički prikaz 1. Prijavljeni kriminal

Najčešća prijavljena kaznena djela

Najčešća prijavljena kaznena djela tijekom godina bila su ona protiv života i tijela, protiv osobne slobode, protiv zdravlja ljudi, protiv imovine, kaznena djela krivotvorenja i kaznena djela protiv javnog reda (prikaz u Tablici 2).

Tablica 2. Najčešće prijavljena djela

Najčešća prijavljena kaznena djela	2011	2013	2015	2017	2019
kaznena djela protiv života i tijela	366	256	164	126	122
kaznena djela protiv osobne slobode	64	64	88	78	119
kaznena djela protiv zdravlja ljudi	438	245	206	264	191
kaznena djela protiv imovine	2.361	1.962	1.500	1.184	945
kaznena djela krivotvorenja	103	49	42	75	36
kaznena djela protiv javnog reda	143	73	62	61	55

Prikazano u Grafičkom prikazu 2, u svakoj godini više od pola prijavljenih kaznenih djela bila su ona protiv imovine, što je također i najveći broj prijave za svaku godinu. U 2011. bilo je ukupno 2.361 prijavljenih kaznenih djela protiv imovine, što čini 63.93% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela za 2011. godinu. U 2013. bilo je 1.962 kaznenih djela protiv imovine (69.87% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela za tu godinu). U 2015. kaznenih djela protiv imovine bilo je 1.500 (67.02%). U 2017. bilo je 1.184 kaznenih djela protiv imovine (56.84%), dok je u 2019. bilo 945 prijavljenih kaznenih djela protiv imovine (52.61%).

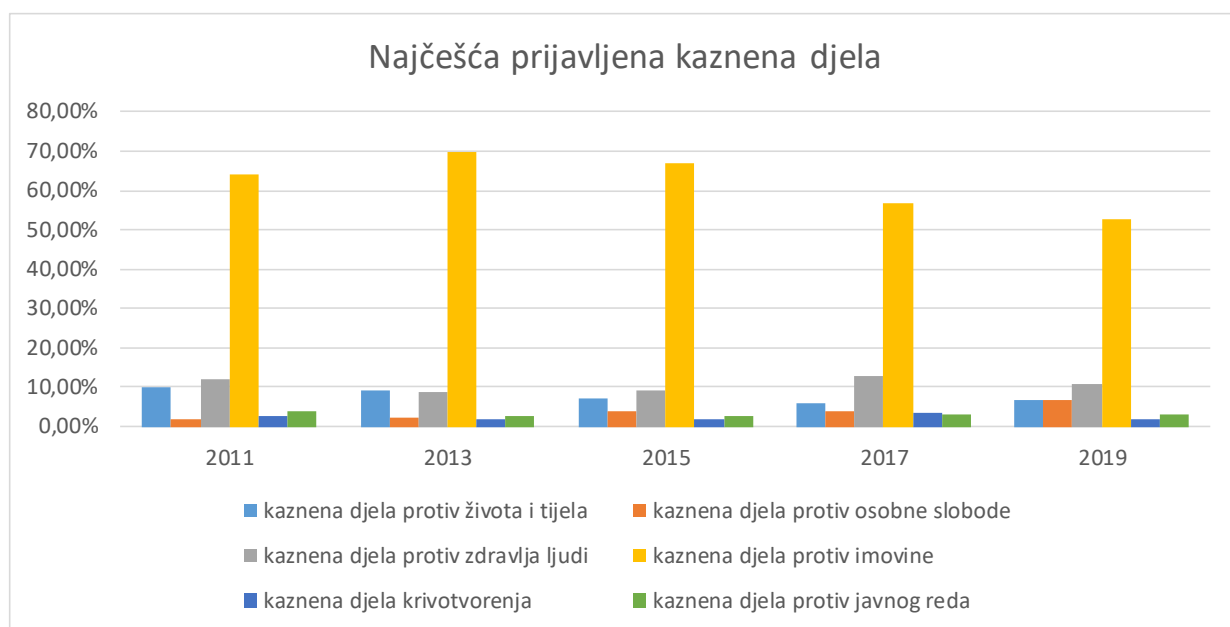
Druga najčešća prijavljena kaznena djela su protiv zdravlja ljudi. U 2011. godini bilo je 438 prijavljenih kaznenih djela, što čini 11.86% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela za tu godinu. U 2013. bilo je 245 prijavljenih kaznenih djela (8.72% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela za 2013. godinu), u 2015. prijavljeno je 206 kaznenih djela protiv zdravlja ljudi (9.2%), u 2017. godini bilo je 264 prijave (12.67%), dok je u 2019. broj prijavljenih kaznenih djela protiv zdravlja ljudi bilo 191 (10.63%).

Treća najčešća prijavljena kaznena djela su protiv života i tijela. U 2011. godini prijavljeno je 366 kaznenih djela protiv života i tijela, što je 9.91% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela za tu godinu. U 2013. godini bilo je 256 prijave (9.11%), u 2015. godini bilo je 164 prijave (7.32%), u 2017. godini bilo je 126 prijave (6.04%), a u 2019. godini bilo je 122 prijave kaznenih djela protiv života i tijela (6.79%).

Četvrta najčešća skupina prijavljenih kaznenih djela je protiv osobne slobode, što je također jedina skupina kaznenih djela koja bilježi rast tijekom godina. U 2011. bilo je ukupno 64 prijavljena kaznena djela, što čini 1.73% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela za tu godinu. U 2013. godini bilo je također 64 prijavljenih kaznenih djela, što čini 2.27% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela za tu godinu. U 2015. godini bilo je 88 prijave (3.93%), u 2017. godini bilo je 78 prijave (3.75%), dok je u 2019. bilo 119 prijavljenih kaznenih djela protiv osobne slobode (6.62%).

Peta najčešća skupina prijavljenih kaznenih djela je protiv javnog reda. U 2011. godini prijavljeno je 143 kaznena djela, što čini 3.87% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela za tu godinu. U 2013. godini bilo je 73 prijave (2.59%), u 2015. godini 62 prijave (2.77%), u 2017. godini 61 prijave (2.92%), u 2019. godini je bilo 55 prijavljenih kaznenih djela protiv javnog reda (3.06%).

Također su se analizirala kaznena djela krivotvorenja, kojih je u 2011. godini bilo prijavljeno 103, što čini 2.78% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela za tu godinu. U 2013. godini bilo ih je 49 (1.74%), u 2015. godini 42 (1.87%), u 2017. godini 75 (3.6%), a u 2019. godini bilo je 36 prijavljenih kaznenih djela protiv krivotvorenja (2%).

9.2 Najčešća prijavljena kaznena djela

Kaznena djela protiv imovine

Vidljivo u Tablici 3, kaznena djela protiv imovine čini 16 kaznenih djela za 2011 godinu, dok se za ostale analizirane godine prikazuje 11 kaznenih djela (neka se kaznena djela prikazuju samo za 2011. godinu, stoga što je za tu godinu primijenjena drugačija zakonska klasifikacija kriminala). U svakoj od analiziranih godina najviše prijava bilo je za kaznena djela teška krađa¹, krađa² i oštećenje tuđe stvari.

¹Teška krađa: krađa učinjena na određeni način (obijanjem, provaljivanjem, na osobito opasan način, iskorištavanjem stanja prouzročenoga nesrećom, iskorištavanjem nemoći druge osobe); ukradena stvar ima posebna svojstva (velika vrijednost i svrha).

² Krađa: kazneno djelo oduzimanja tuđe pokretne stvari s ciljem da se ona protupravno prisvoji.

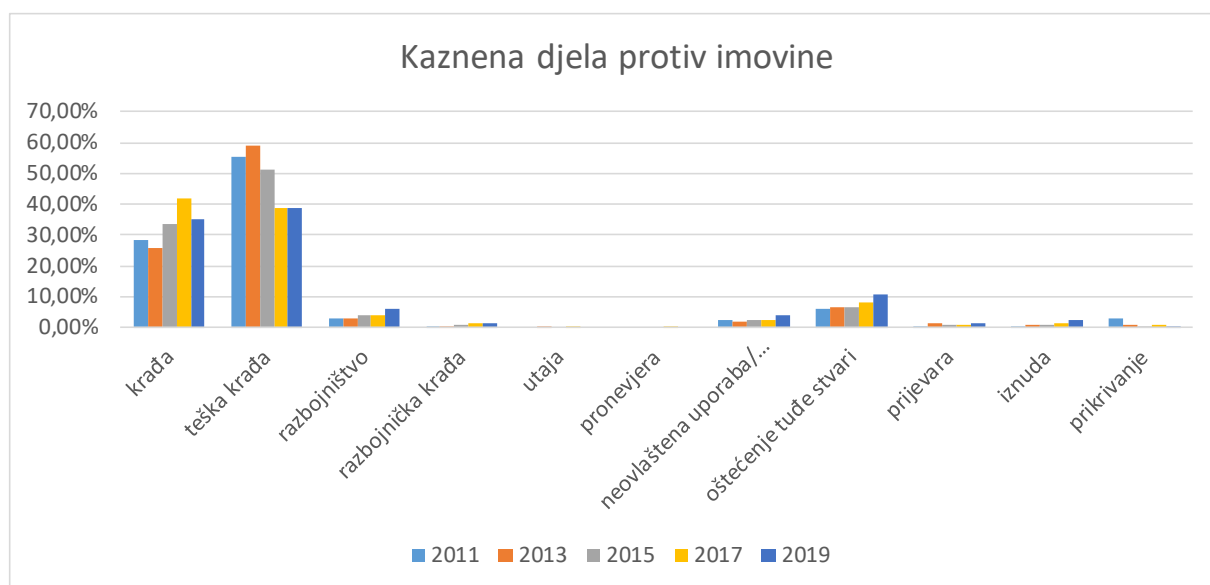
Tablica 3. Kaznena djela protiv imovine

Kaznena djela protiv imovine	2011	2013	2015	2017	2019
krađa	677	508	505	498	331
teška krađa	1.314	1.160	765	456	367
razbojništvo	70	58	56	47	56
razbojnička krađa	8	8	15	19	14
utaja	/	1	/	1	/
pronevjera	/	/	/	1	/
neovlaštena uporaba/ oduzimanje tuđe pokretne stvari	51	38	33	28	35
oštećenje tuđe stvari	148	131	96	95	99
prijevarena	12	24	9	9	15
iznuda	11	18	14	18	25
prikrivanje	67	16	7	12	3
povreda tajnosti, cjelovit. i dost. rač. pod., prog. ili sust.	1	/	/	/	/
računalna prevara	13	/	/	/	/
nedozvoljena uporaba autorskih djela	1	/	/	/	/
lihvarski ugovor	1	/	/	/	/
ucjena	1	/	/	/	/
ukupno:	2.375	1.962	1.500	1.184	945

U 2011., 2013. i 2015. godini teška krađa čini više od pola prijavljenih kaznenih djela protiv imovine (55.32%, 59.12% i 51%). U 2017. i 2019. godini teška krađa čini nešto manje od pola prijavljenog kriminala protiv imovine (38.51% i 38.83%), ali i dalje zauzima veći dio prijave. Drugo najčešće prijavljeno kazneno djelo protiv imovine je krađa. Od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela protiv imovine u 2011. prijavljeno je 28.5%, u 2013. 25.89%, u 2015. 33.66%, 2017. 42.06% i u 2019. 35.02%.

Iza teške krađe i krađe, također češće prijavljeno kazneno djelo je oštećenje tuđe stvari. Od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela protiv imovine u 2011. prijavljeno je 6.23%, 2013. 6.67%, 2015. 6.4%, 2017. 8.02% i u 2019. 10.47%. Ostala kaznena djela protiv imovine prijavljena su u manjem broju, te čine manje od 5% ukupnih prijavljenih kaznenih djela protiv imovine. Prikaz prijavljenih kaznenih djela protiv imovine u postotcima prikazan je u Grafičkom prikazu 3.

Grafički prikaz 3. Kaznena djela protiv imovine

Kaznena djela protiv zdravlja ljudi

U Tablici 4 prikazana su kaznena djela protiv zdravlja ljudi, koja se sastoje od neovlaštene proizvodnje i prometa drogama i omogućavanja trošenja droga (potrebno je napomenuti da je kazneno djelo „omogućavanje trošenje droga“ u 2011. godini nazvano „zlouporaba opojnih droga“).

Tablica 4. Kaznena djela protiv zdravlja ljudi

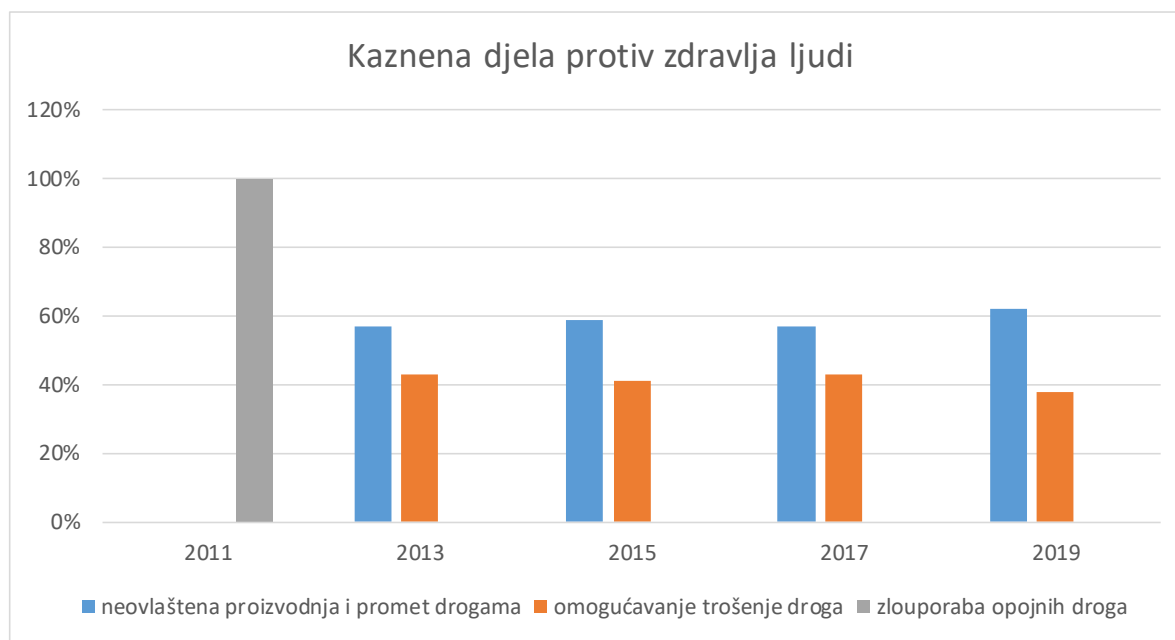
Kaznena djela protiv zdravlja ljudi	2011	2013	2015	2017	2019
neovlaštena proizvodnja i promet drogama	/	140	121	151	119
omogućavanje trošenje droga	/	105	85	113	72
zlouporaba opojnih droga	438 ³	/	/	/	/
ukupno:	438	245	206	264	191

Od 2013. do 2019. kazneno djelo neovlaštena proizvodnja i promet drogama čini više od pola prijavljenih kaznenih djela protiv zdravlja ljudi (za kazneno djelo neovlaštena proizvodnja i promet drogama u 2011. godini nisu zapisane prijave). Kazneno djelo omogućavanje trošenje droga također je često prijavljeno, s obzirom na to da je u 2011. to kazneno djelo jedino koje spada u skupinu kaznenih djela protiv zdravlja ljudi, ono čini 100% od ukupnih prijava. U ostalim analiziranim godinama, omogućavanje trošenja droga zauzima

³ Kazneno djelo „zlouporaba opojnih droga“ u popisu kaznenih djela maloljetnika za 2011. godinu nalazi se u podjeli pod nazivom „Kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom“.

nešto manje od pola prijava, u 2013. prijavljeno je 42.85%, 2015. 41.26%, 2017. 42.8%, i u 2019. 27.69%. Prikaz kaznenih djela protiv zdravlja ljudi nalazi se u Grafičkom prikazu 4.

Grafički prikaz 4. Kaznena djela protiv zdravlja ljudi

Kaznena djela protiv života i tijela

Kaznena djela protiv života i tijela čine 13 kaznenih djela prikazani u Tablici 5. Najčešće prijavljena kaznena djela u ovoj skupini su kazneno djelo tjelesna ozljeda⁴ i teška tjelesna ozljeda⁵. Ostala kaznena djela protiv života i tijela čine manji broj prijava.

⁴ Tjelesna ozljeda: kazneno djelo protiv života i tijela narušavanjem tjelesne cjelovitosti ili zdravlja druge osobe.

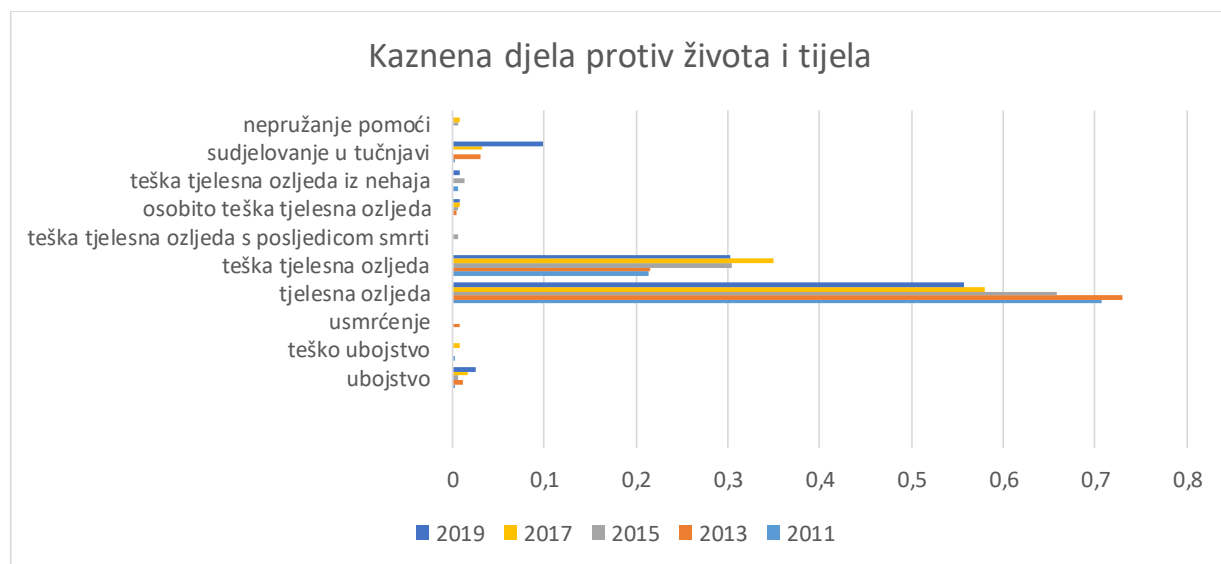
⁵ Teška tjelesna ozljeda: obuhvaća prijelome kostiju, potres mozga i sl.

Tablica 5. Kaznena djela protiv života i tijela

Kaznena djela protiv života i tijela	2011	2013	2015	2017	2019
ubojstvo	1	3	1	2	3
ubojstvo-pokušaj	4	/	/	/	/
teško ubojstvo	1	/	/	1	/
teško ubojstvo-pokušaj	2	/	/	/	/
usmrćenje	/	2	/	/	/
tjelesna ozljeda	259	187	108	73	68
teška tjelesna ozljeda	78	55	50	44	37
teška tjelesna ozljeda s posljedicom smrti	/	/	1	/	/
osobito teška tjelesna ozljeda	/	1	1	1	1
teška tjelesna ozljeda iz nehaja	2	/	2	/	1
pokretanje kaznenog postupka za kaznena djela tjelesne ozljede	18	/	/	/	/
sudjelovanje u tučnjavi	1	8	/	4	12
nepružanje pomoći	/	/	1	1	/
ukupno:	366	256	164	126	122

Kazneno djelo tjelesna ozljeda za svaku godinu čini više od pola ukupnih prijavljenih kaznenih djela protiv života i tijela. U 2011. čini 70.76%, u 2013. 73.04%, 2015. 65.85%, u 2017. 57.93% i u 2019. 55.73%. Nakon tjelesne ozljede, također često prijavljeno kazneno djelo je teška tjelesna ozljeda koja u 2011. čini 21.31%, 2013. 21.48%, 2015. 30.48%, 2017. 34.92% i u 2019. 30.32% od ukupnog broja prijave kaznenih djela protiv života i tijela. Ostala kaznena djela prijavljena su u manjem broju i čine manje od 10% od ukupnih prijave (prikazano u Grafičkom prikazu 5).

Grafički prikaz 5. Kaznena djela protiv života i tijela

Kaznena djela protiv osobne slobode

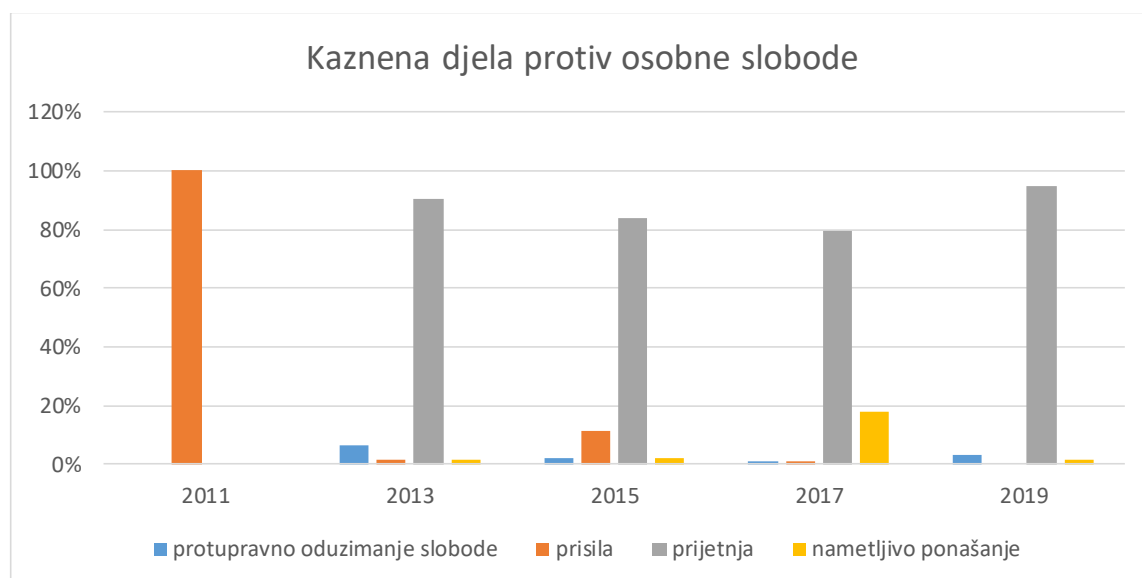
Kaznena djela protiv osobne slobode sastoje se od 4 kaznena djela prikazana u Tablici 6. Osim u 2011. godini, najčešće prijavljeno kazneno djelo protiv osobne slobode je prijetnja⁶, koja čini većinu prijave.

Tablica 6. Kaznena djela protiv osobne slobode

Kaznena djela protiv osobne slobode	2011	2013	2015	2017	2019
protupravno oduzimanje slobode	/	4	2	1	4
prisila	64 ⁷	1	10	1	/
prijetnja	/	58	74	62	113
nametljivo ponašanje	/	1	2	14	2
ukupno:	64	64	88	78	119

U 2013. prijetnja čini 90.62% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela protiv osobne slobode, u 2015. 84.02%, u 2017. 79.48% i u 2019. 94.95%. U 2011. godini jedino kazneno djelo koje je pripada kaznenim djelima protiv osobne slobode je prisila, što čini ukupni postotak prijave za tu godinu (Grafički prikaz 6).

Grafički prikaz 6. Kaznena djela protiv osobne slobode

⁶Prijetnja: psihička prisila kojom jedna strana ili netko treći, stavljanjem u izgled nekog zla, izazove kod druge strane opravdani strah i time ju navede na zaključenje pravnog posla (zlo kojim se prijeti mora biti nedopušteno).

⁷Kazneno djelo „prisila“ u popisu kaznenih djela maloljetnika za 2011. godinu nalazi se u podjeli pod nazivom „Protiv slobode i prava čovjeka i građana“.

Kaznena djela protiv javnog reda

Kaznena djela protiv javnog reda sastoje se od 16 kaznenih djela prikazanih u Tablici 7. Najčešća prijavljena kaznena djela protiv javnog reda su nasilničko ponašanje, prisila prema službenoj osobi, napad na službenu osobu i nedozvoljeno posjedovanje, izrada i nabavljanje oružja i eksplozivnih tvari.

Tablica 7. Kaznena djela protiv javnog reda

Kaznena djela protiv javnog reda	2011	2013	2015	2017	2019
prisila prema službenoj osobi	12	14	6	9	12
napad na službenu osobu	17	23	13	5	7
lažna uzbuna	/	10	8	8	8
protupravna naplata	1	2	1	2	/
nasilničko ponašanje	72	/	10	18	17
izazivanje nereda	/	1	1	4	2
javno poticanje na nasilje i mržnju	/	/	1	3	1
protuzakonito ulaženje, kretanje i boravak u republici hrvatskoj	/	1	/	1	1
dogovor za počinjenje kaznenog djela	/	1	1	1	1
izrada i nabavljanje oružja i sredstava namijenjenih počinjenju kaznenog djela	1	/	/	/	1
nedozvoljeno posjedovanje, izrada i nabavljanje oružja i eksplozivnih tvari	20	14	19	9	3
povreda mira pokojnika	/	1	/	/	2
skidanje i povreda službenog pečata i znaka	/	5	1	/	/
oduzimanje ili uništenje službenog pečata ili službenog spisa	1	1	/	1	/
nedozvoljeno objavljivanje istraživačkih radova i prisvajanje kulturnog dobra	/	/	1	/	/
širenje lažnih i uznemirujućih glasina	19	/	/	/	/
ukupno:	143	73	62	61	55

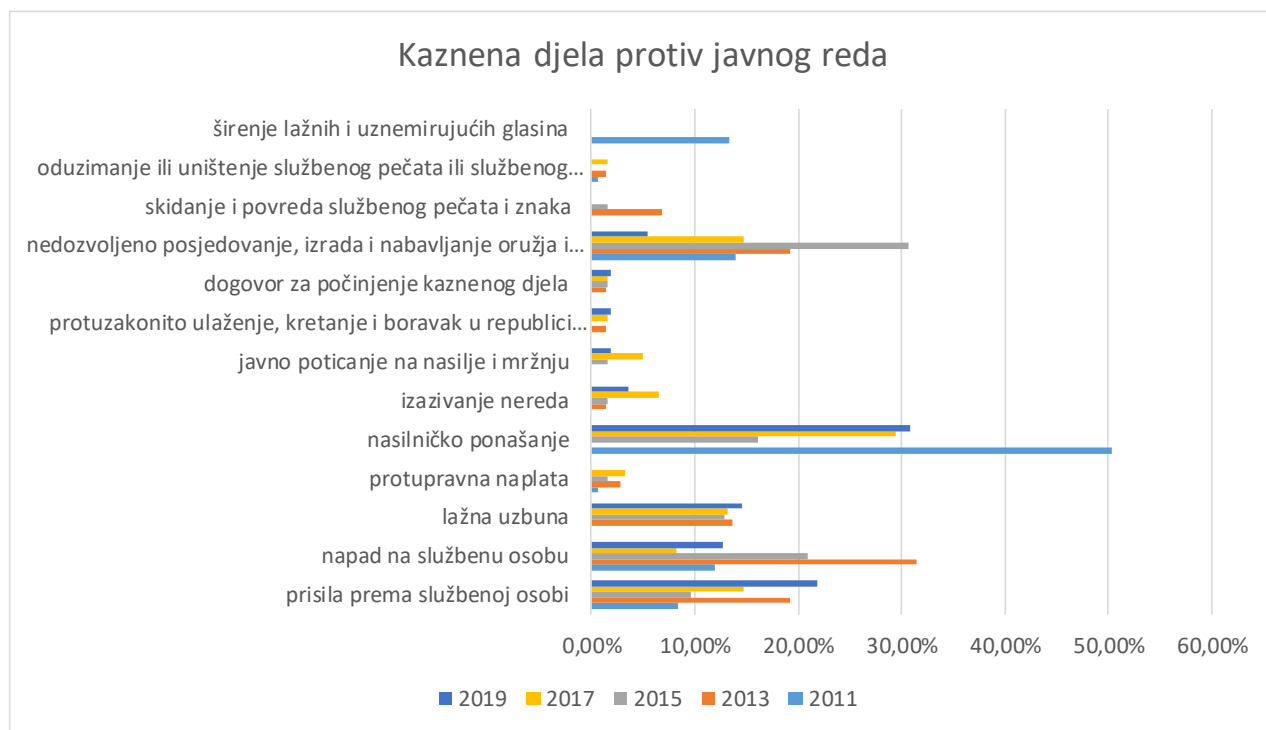
Kazneno djelo nasilničko ponašanje u 2011. godini čini 50.34% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela protiv javnog reda, u 2015. 16.12%, u 2017. 29.5% i u 2019. 30.9% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela protiv javnog reda za tu godinu, dok za 2013. godinu nema prijava za kazneno djelo nasilničko ponašanje.

Kazneno djelo prisila prema službenoj osobi u 2011. godini čini 8.39% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela protiv javnog reda za tu godinu, u 2013. 19.17%, 2015. 9.67%, u 2017. 14.75% i u 2019. 21.81%. Također često prijavljeno kazneno djelo je napad na službenu osobu, koje u 2011. godini čini 11.88% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela protiv javnog reda, u 2013. 31.5%, u 2015. 20.96%, u 2017. 8.19% i u 2019. 12.72%.

Kazneno djelo nedozvoljeno posjedovanje, izrada i nabavljanje oružja i eksplozivnih stvari isto se nalazi među češće prijavljenim. U 2011. godini prijava tog kaznenog djela čini

13.98% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela protiv javnog reda, u 2013. 19.17%, u 2015. 30.64%, u 2017. 14.75% i u 2019. 5.45%. Svi postotci i usporedba učestalosti prijave kaznenih djela protiv javnog reda prikazani su u Grafičkom prikazu 7.

Grafički prikaz 7. Kaznena djela protiv javnog reda

Kaznena djela krivotvorenja

Kaznena djela krivotvorenja sastoje se od 5 kaznenih djela prikazanih u Tablici 8. Najčešće prijavljeno kazneno djelo krivotvorenja je krivotvorenje isprave.

Tablica 8. Kaznena djela krivotvorenja

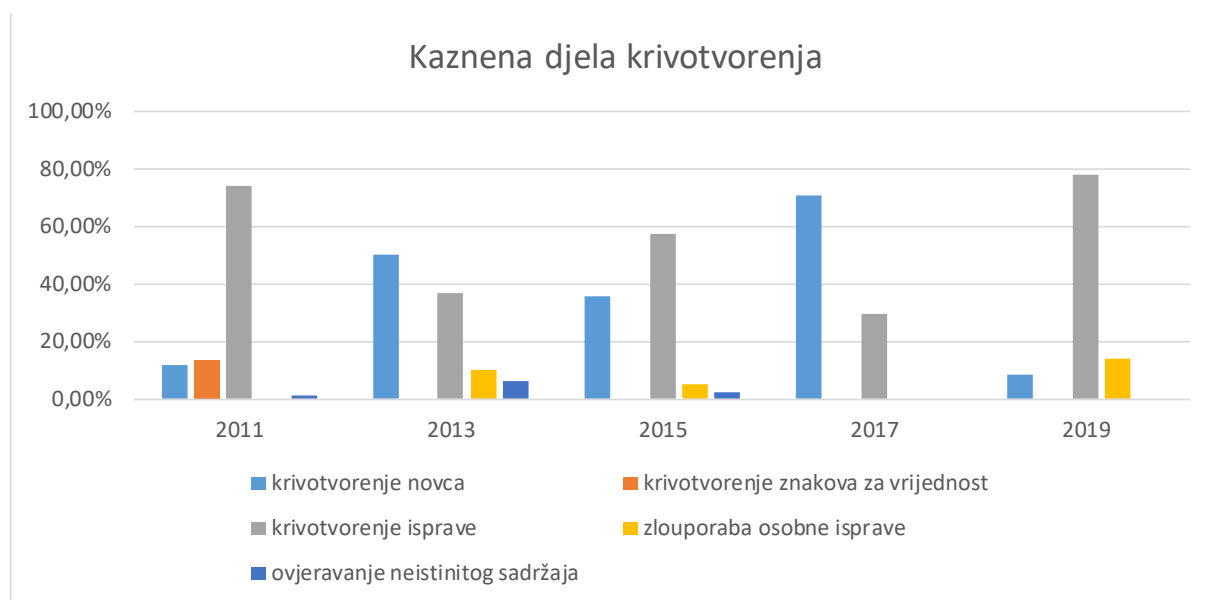
Kaznena djela krivotvorenja	2011	2013	2015	2017	2019
krivotvorenje novca	12 ⁸	23	15	53	3
krivotvorenje znakova za vrijednost	14	/	/	/	/
krivotvorenje isprave	76	18	24	22	28
zlouporaba osobne isprave	/	5	2	/	5
ovjeravanje neistinitog sadržaja	1 ⁹	3	1	/	/
ukupno:	103	49	42	75	36

⁸ Kaznena djela „krivotvorenje novca“ i „krivotvorenje znakova za vrijednost u popisu kaznenih djela maloljetnika za 2011. godinu nalazi se u podjeli pod nazivom „Kaznena djela protiv sigurnosti platnog prometa“.

⁹ Kazneno djelo „ovjeravanje neistinitog sadržaja“ u popisu kaznenih djela maloljetnika za 2011. godinu nalazi se u podjeli pod nazivom „Kaznena djela protiv vjerodostojnosti isprava“.

U 2011. godini krivotvorenje isprave čini više od pola od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela krivotvorenja za tu godinu (73.78%). U 2013. godini 36.73%, u 2015. godini kazneno djelo krivotvorenje isprave također čini više od pola prijavljenih kaznenih djela krivotvorenja za tu godinu (57.14%). U 2017. godini 29.33%, dok u 2019. godini krivotvorenje isprave čini 77.77% od ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela krivotvorenja (vidljivo u Grafičkom prikazu 8).

Grafički prikaz 8. Kaznena djela krivotvorenja

9.3 Broj prijavljenih maloljetnika po policijskim upravama županija

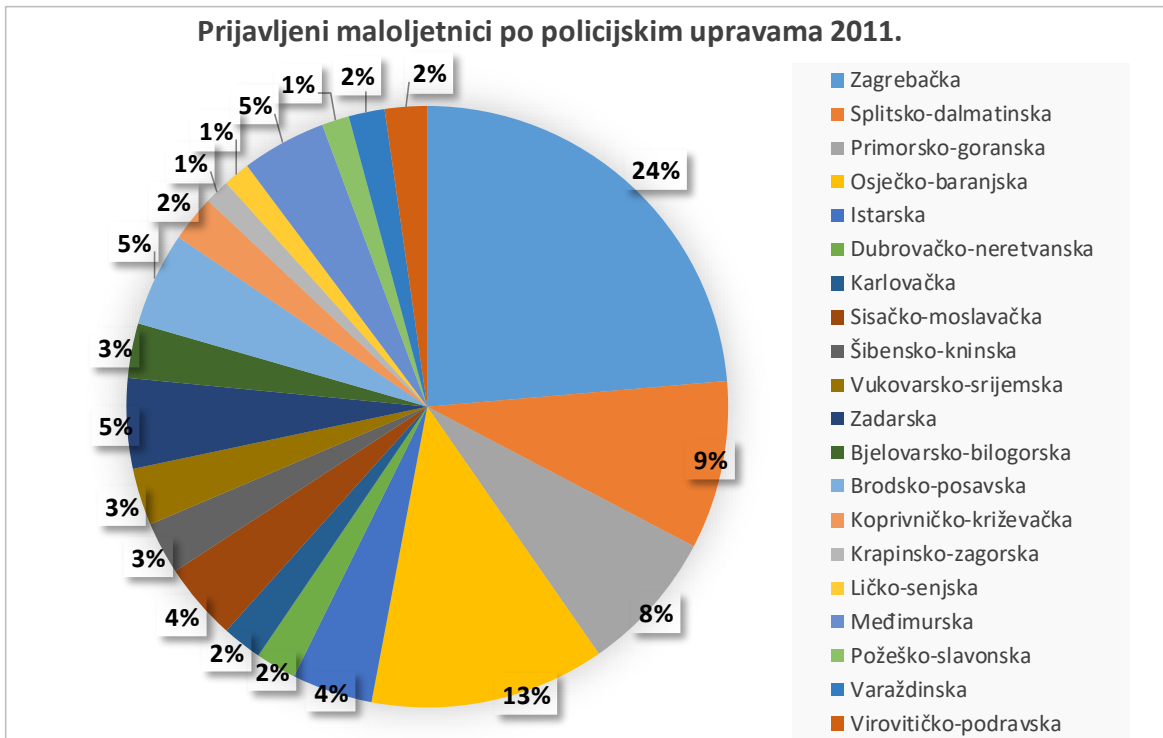
Broj prijavljenih maloljetnika po policijskim upravama svake županije za 2011., 2013., 2015., 2017. i 2019. godinu prikazan je u Tablici 9. Najveći broj prijavljenih maloljetnika za 2011. godinu ima Zagrebačka županija, zatim Splitsko-dalmatinska, Osječko-baranjska i Primorsko-goranska županija. U 2013. najveći broj prijavljenih maloljetnika također je u Zagrebačkoj županiji, zatim Osječko-baranjskoj, Splitsko-dalmatinskoj i Međimurskoj županiji. U 2015. najveći broj prijavljenih maloljetnika je opet u Zagrebačkoj i Osječko-baranjskoj županiji, zatim Splitsko-dalmatinskoj, Primorsko-goranskoj i Međimurskoj. U 2017. godini najveći broj prijavljenih maloljetnika ima Zagrebačka županija, zatim Osječko-baranjska i Splitsko dalmatinska, te Primorsko-goranska. Najveći broj prijavljenih maloljetnika u 2019. godini ima Zagrebačka županija i Osječko-baranjska, zatim Splitsko-dalmatinska, Zadarska i Vukovarsko-srijemska županija.

Tablica 3. Broj prijavljenih maloljetnika po policijskim upravama

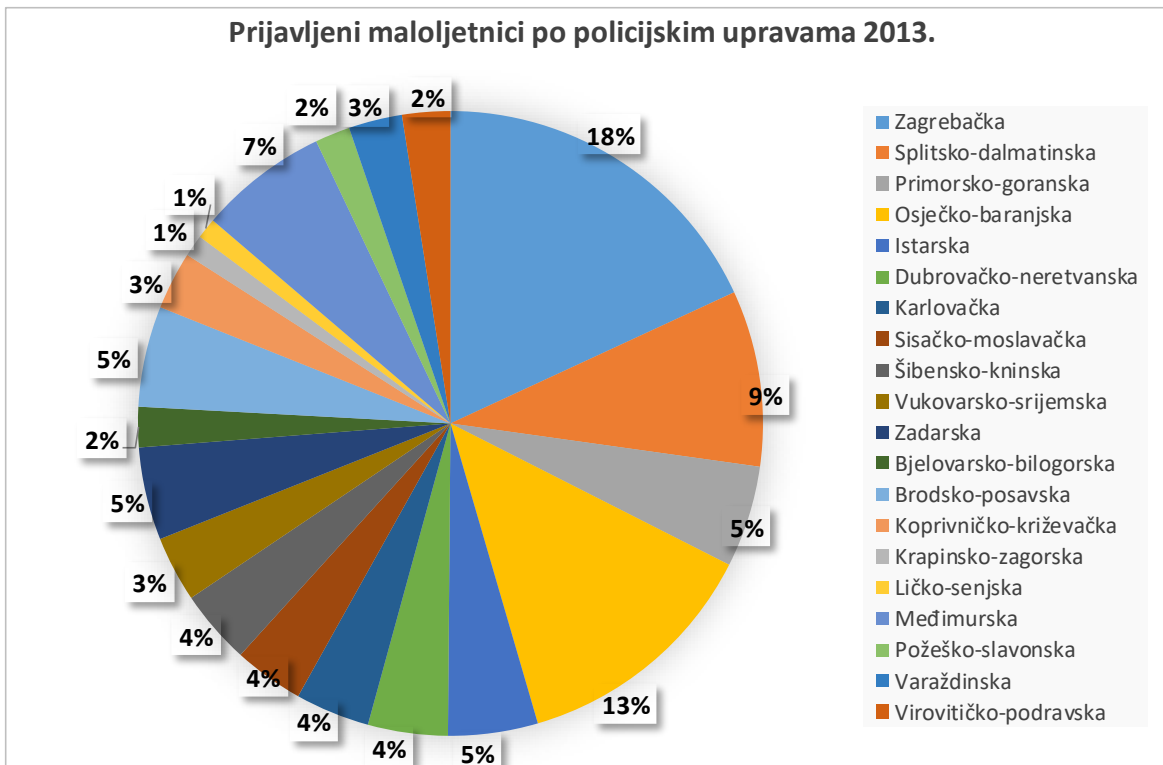
Broj prijavljenih maloljetnika po županijama (policijskim upravama)	2011	2013	2015	2017	2019
Zagrebačka	561	320	217	182	150
Splitsko-dalmatinska	215	161	91	105	75
Primorsko-goranska	182	93	98	91	69
Osječko-baranjska	300	230	151	106	93
Istarska	103	82	66	53	52
Dubrovačko-neretvanska	52	73	33	20	39
Karlovačka	51	68	39	9	31
Sisačko-moslavačka	99	64	55	47	31
Šibensko-kninska	67	68	33	44	25
Vukovarsko-srijemska	73	60	59	49	75
Zadarska	115	85	73	35	75
Bjelovarsko-bilogorska	70	37	37	24	19
Brodsko-posavska	120	92	68	48	31
Koprivničko-križevačka	59	52	38	57	44
Krapinsko-zagorska	32	20	35	22	19
Ličko-senjska	34	19	16	21	12
Međimurska	108	118	98	69	54
Požeško-slavonska	35	32	21	31	9
Varaždinska	46	49	58	34	42
Virovitičko-podravska	54	44	36	29	9
ukupno:	2.376	1.729	1.322	1.076	954

Za sve od analiziranih godina najveći postotak prijavljenih maloljetnika po policijskim upravama ima Zagrebačka županija, u 2011. čini 24% od ukupnog broja prijavljenih maloljetnika, u 2013. 18%, u 2015. 16%, u 2017. 17% i 2019. 16%. Iza Zagrebačke županije nalazi se Osječko baranjska koja u 2011. i 2013. čini 13% od ukupnog broja prijavljenih maloljetnika, u 2015., 11%, te u 2017. i u 2019. 10% od ukupnog broja prijavljenih maloljetnika. Splitsko-dalmatinska županija također zauzima veći postotak prijavljenih maloljetnika, u 2011. 2013. godini čini 9% od ukupnog broja prijavljenih maloljetnika, u 2015. 7%, u 2017. 10%, dok u 2019. čini 8%. Prikaz prijavljenih maloljetnika po policijskim upravama županijama za svaku godinu vidljiv je u Grafičkim prikazima 9, 10, 11, 12 i 13.

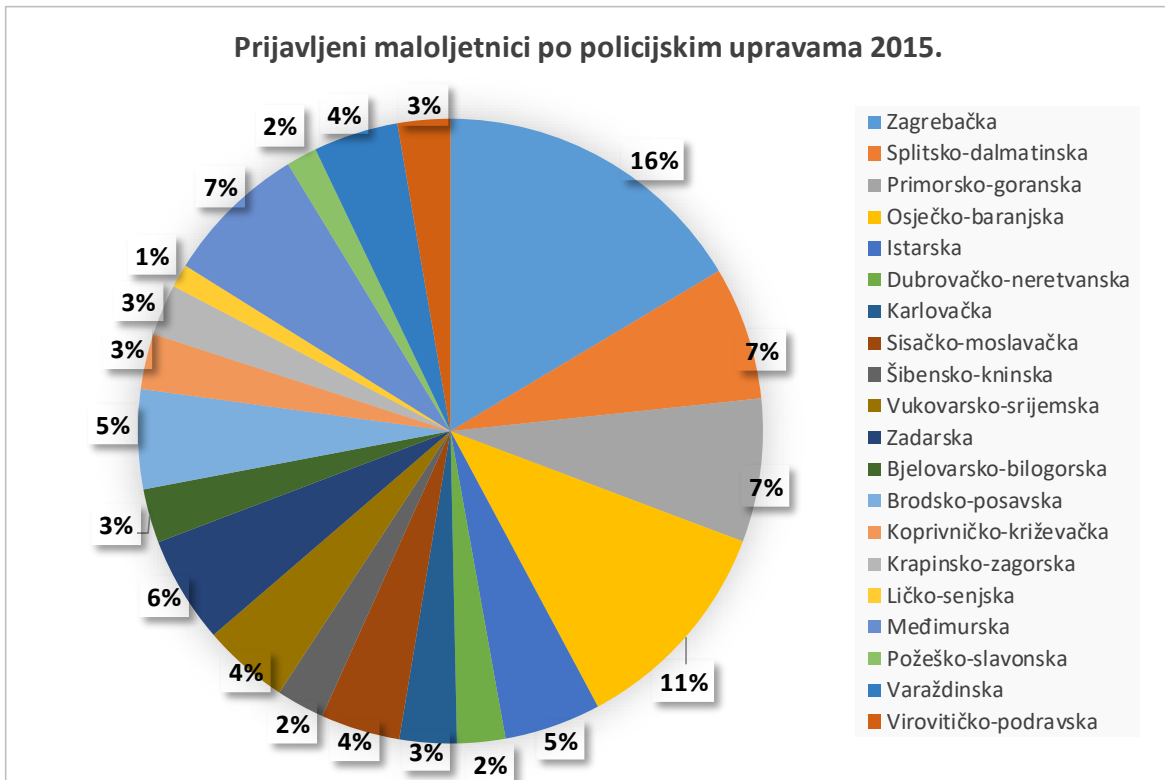
Grafički prikaz 9. Prijavljeni maloljetnici po policijskim upravama 2011.

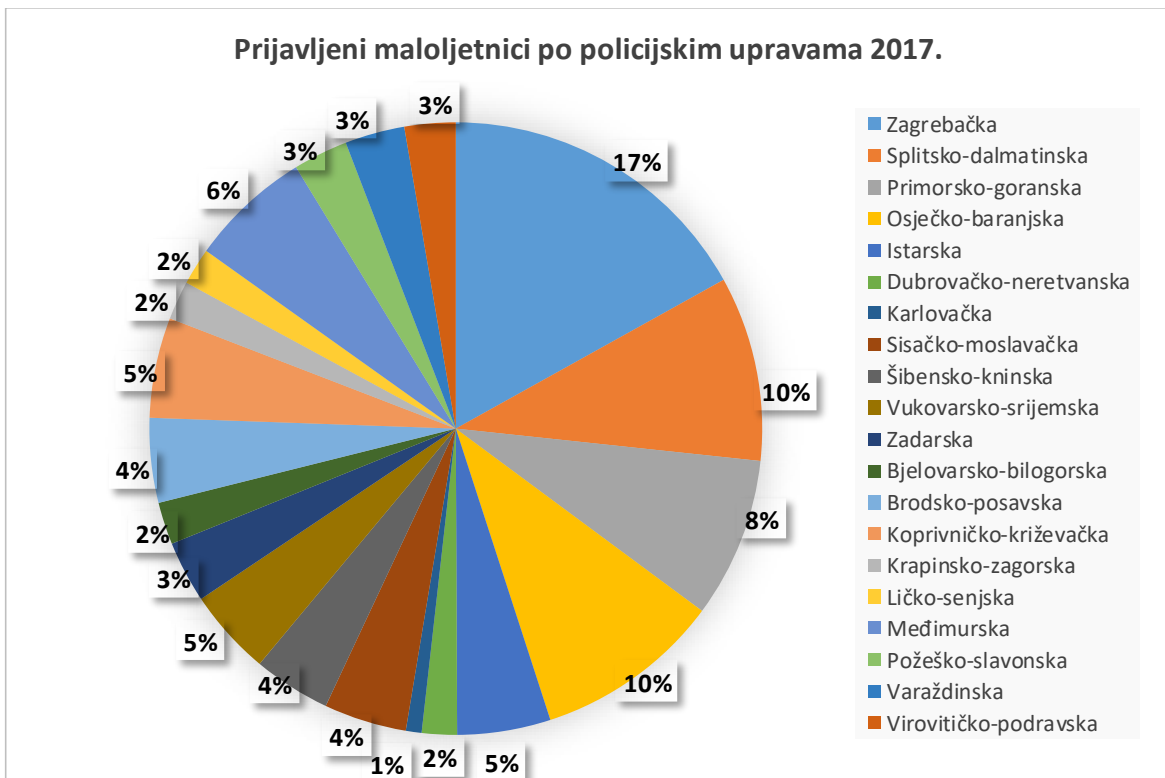
Grafički prikaz 10. Prijavljeni maloljetnici po policijskim upravama 2013.

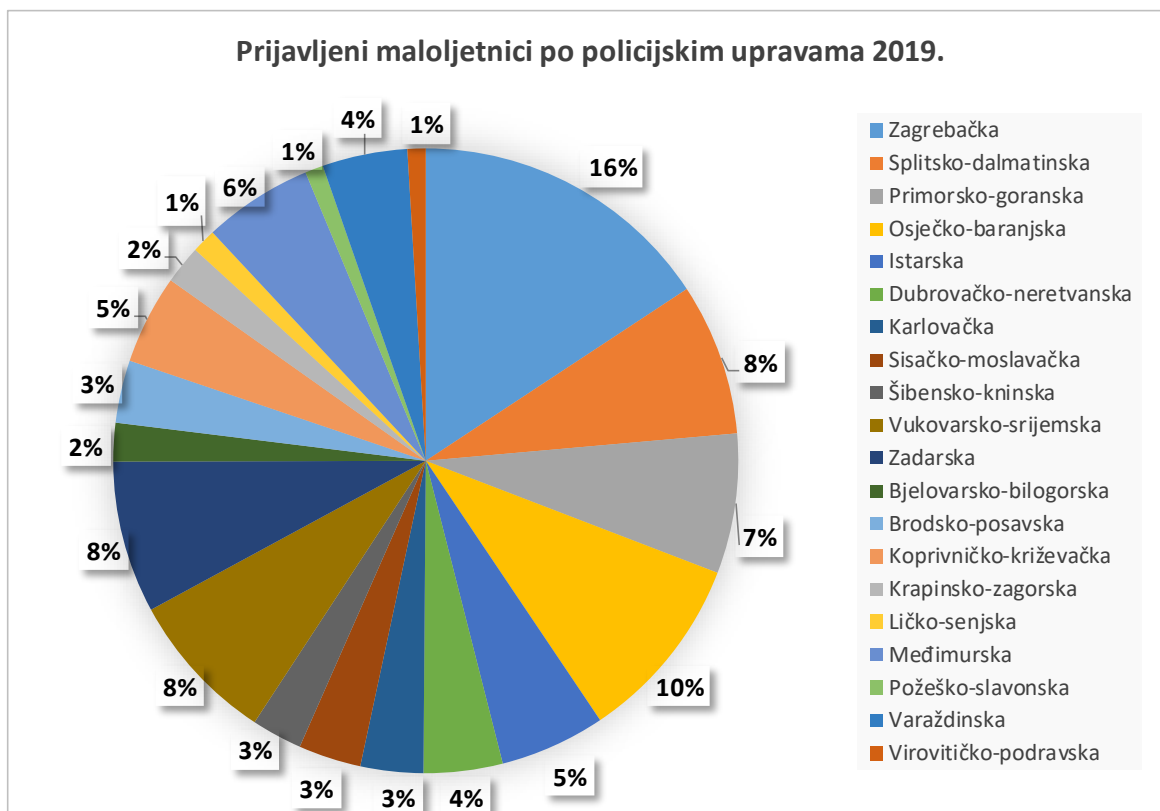
Grafički prikaz 11. Prijavljeni maloljetnici po policijskim upravama 2015.

Grafički prikaz 12. Prijavljeni maloljetnici po policijskim upravama 2017.

Grafički prikaz 13. Prijavljeni maloljetnici po policijskim upravama 2019.

Temeljna hipoteza koja glasi kako će se broj prijavljenih kaznenih djela maloljetnika postupno povećavati nije se potvrdila. Analizom broja prijavljenih kaznenih djela maloljetnika prikazalo se postupno smanjenje prijave što ukazuje na pozitivan trend u smanjivanju kriminalnih aktivnosti. Također treba uzeti u obzir to da postoji određeni broj kriminalnih aktivnosti koje nisu prikazane (tzv. sive brojke).

Prva hipoteza „Očekuje se lagani porast prijavljenih kaznenih djela tijekom navedenih godina“ također se nije potvrdila. Prikazano je suprotno, postoji lagani pad prijavljenih kaznenih djela tijekom godina. Kada se uspoređuje jedna godina sa sljedećom, razlika u broju prijave nije velika, dok razlika između prve analizirane godine (2011.) i posljednje (2019.) prikazuje skoro u pola manji broj prijave kaznenih djela (48.63%).

H2 koja glasi „najčešće prijavljeno kazneno djelo biti će protiv imovine“ se potvrdila. Za svaku od analiziranih godina kaznena djela protiv imovine čine više od pola ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela, dok su najčešća prijavljena kaznena djela protiv imovine krađa i teška krađa.

H3 „Županije će se razlikovati s obzirom na broj prijavljenih maloljetnika, županije s većim brojem stanovnika imati će više prijavljenih maloljetnika“ se potvrdila. Od 20 županija i njihovih pripadajućih policijskih uprava, najveći broj prijavljenih maloljetnika imaju Zagrebačka županija, Osječko-baranjska županija, Splitsko-dalmatinska županija i Primorsko-goranska županija.

10. Zaključak

Kriminal i devijantni oblici ponašanja se ne tiču samo kriminologije i prava, već i sociologije, s obzirom na to da on ne postoji samostalno već je društveno konstruiran. Osoba koja je označena kao kriminalac također je društveno konstruirana kroz društvene procese koji određuju i definiraju određena počinjena djela kao kriminalna. U ovom radu fokus je bio na kriminal kod maloljetnika. Postoji širok raspon devijantnog i kriminalnog ponašanja u koji su maloljetnici u gotovo svakom gradu uključeni. Na razvoj takvog ponašanja utječu razni čimbenici poput obitelji, što uključuje i odgojne stilove i socioekonomski status obitelji, škola i napuštanje redovnog obrazovanja, pritisak vršnjaka, te u današnje vrijeme sve veći utjecaj imaju i mediji.

Za istraživanje je korištena metoda analiza sekundarnih podataka koja se koristi za ponovnu analizu već prethodno prikupljenih podataka. U ovom radu ti podaci su preuzeti iz Statističkog pregleda temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada Ministarstva unutarnjih poslova. Analizirala su se prijavljena kaznena djela maloljetnika u Hrvatskoj, u dobi od 14 do 18 godina, zbog toga što se Zakon o sudovima za mladež ne primjenjuje na osobe koje su mlađe od 14 godina kada počine kazneno djelo. Kako bi se dobio bolji uvid u samo kretanje i raspon počinjenih kaznenih djela maloljetnika analizirala su se prijavljena kaznena djela u 2011., 2013., 2015., 2017. i 2019. godini.

Kod analize ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela tijekom svake godine vidljiv je pad prijave. U 2011. godini bilo je prijavljeno 3.693 kaznena djela, dok je u 2019. bilo 1.796 što je skoro u pola manji broj prijavljenih kaznenih djela (48.63%). Skupina kaznenih djela koja se najviše ističe tijekom analiziranih godina su ona protiv imovine, u svakoj godini činila su više od pola prijavljenih kaznenih djela, što je također i najveći broj prijave za svaku godinu. Kod kaznenih djela protiv imovine najčešće prijavljena kaznena djela su krađa i teška krađa. Druga najčešća prijavljena kaznena djela su protiv zdravlja ljudi koja se odnose na promet i zlouporabu droga. Nakon kaznenih djela protiv zdravlja ljudi često prijavljena kaznena djela su ona protiv života i tijela gdje je najčešće bila prijavljena tjelesna ozljeda i teška tjelesna ozljeda. Također često prijavljena kaznena djela su ona protiv osobne slobode gdje je najčešće bila prijavljena prijetnja. Kod kaznenih djela protiv javnog reda najčešća prijavljena kaznena djela su nasilničko ponašanje, prisila prema službenoj osobi, napad na službenu osobu i nedozvoljeno posjedovanje, izrada i nabavljanje oružja i eksplozivnih tvari. Kod kaznenih djela krivotvorenja najčešće prijavljeno kazneno djelo bilo je krivotvorenje isprave.

Temeljna hipoteza koja glasi kako će se broj prijavljenih kaznenih djela maloljetnika postupno povećavati nije se potvrdila. Analizom broja prijavljenih kaznenih djela maloljetnika prikazalo se postupno smanjenje prijave što ukazuje na pozitivan trend u smanjivanju kriminalnih aktivnosti. Također treba uzeti u obzir to da postoji određeni broj kriminalnih aktivnosti koje nisu prikazane (tzv. sive brojke). Posebna hipoteza „očekuje se lagani porast prijavljenih kaznenih djela tijekom navedenih godina“ također se nije potvrdila. Prikazano je suprotno, postoji lagani pad prijavljenih kaznenih djela tijekom godina. Druga posebna hipoteza „najčešće prijavljeno kazneno djelo biti će protiv imovine“ se potvrdila. Za svaku od analiziranih godina kaznena djela protiv imovine čine više od pola ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela, dok su najčešća prijavljena kaznena djela protiv imovine krađa i teška krađa. Posljednja posebna hipoteza „Županije će se razlikovati s obzirom na broj prijavljenih maloljetnika, županije s većim brojem stanovnika imati će više prijavljenih maloljetnika“ se potvrdila. Od 20 županija i njihovih pripadajućih policijskih uprava, najveći broj prijavljenih maloljetnika imaju Zagrebačka županija, Osječko-baranjska županija, Splitsko-dalmatinska županija i Primorsko-goranska županija.

Možemo zaključiti kako je kriminal općenito, pa tako i kod maloljetnika uistinu važna tema za razmatranje. Treba uzeti u obzir kako su u radu analizirana prijavljena kaznena djela maloljetnika u dobnoj skupini od 14 do 18 godina, što prikazuje da se upuštanje u kriminalne aktivnosti pojavljuje u mlađoj dobi te može utjecati kako na razvoj mlađe populacije, tako i na cijelo društvo. Kako bi se kriminal kod maloljetnika smanjio, ili spriječio potrebno je poduzeti preventivne mjere. Bez obzira na to što obitelj može biti i čimbenik koji utječe na rizično ponašanje maloljetnika, obitelj bi trebala imati najviše učinaka u prevenciji zbog toga što je razdoblje odrastanja vrlo specifično, gdje su maloljetnici skloniji rizičnom ponašanju.

Prilikom obrade literature uočeno je kako nema toliko socioloških radova koji se bave kriminalom kod maloljetnika na području Hrvatske, te je potrebno ovu temu više obraditi i istražiti kako bi se dobio bolji uvid na stvarno stanje maloljetničkog kriminala, te društvenih čimbenika koji utječu na nastanak i razvoj istog.

11. Literatura

1. Bilandžija, G. (2014), Prevenција devijantnog ponašanja adolescenata, *Tehnika i informatika u obrazovanju, 5. konferencija sa međunarodnim učešćem*
2. Bilić, V. (2010), Povezanosti medijskog nasilja s agresivnim ponašanjem prema vršnjacima. *Odgojne znanosti, 12(2)*, 263.-281.
<https://hrcak.srce.hr/68272> Pristupljeno: 15.1.2021.
3. Carrabine, E. (2009), *Criminology: A sociological introduction*, 2nd ed., New York: Routledge
4. Forko, M., Lotar, M. (2012), Izlaganje adolescenata riziku na nagovor vršnjaka – važnost percepcije sebe i drugih. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju, 20(1)*, 35.-47.
<https://bit.ly/3l2Jr5A> Pristupljeno: 5.3.2021.
5. Giddens, A. (2007), *Sociologija*, prema 4. engleskom izdanju. Zagreb: Globus.
6. Krađa. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.
<krađa | Hrvatska enciklopedija> Pristupljeno: 25.8.2021.
7. Kristić, Ž. (2014), Činitelji delikventnog ponašanja. *Jahr: Europski časopis za bioetiku, 5(2)*, 323.-348.
<https://bit.ly/3vfvW7c> Pristupljeno: 15.1.2021.
8. Mihić, J. i sur. (2013), Obiteljski rizični i zaštitni čimbenici kod mladih nekonzumenata i konzumenata sredstava ovisnosti. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju, 21(1)*, 49.-63.
<https://bit.ly/3chTUpS> Pristupljeno: 22.11.2020.
9. Mikšaj-Todorović, Lj. i sur. (2006), Razlike u obiteljskim prilikama maloljetnih delikvenata s obzirom na poremećenost odnosa u obitelji. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 13(2)*, 1035.-1050.
<https://hrcak.srce.hr/87660> Pristupljeno: 22.11.2020.
10. Ministarstvo unutarnjih poslova: služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj (2013), Kaznena djela maloljetnika i djece. *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2012. godini*.
<https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2013/statistika2012.pdf> Pristupljeno: 1.6.2021.

11. Ministarstvo unutarnjih poslova: služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj (2014), Kaznena djela maloljetnika i djece. *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2013. godini.*
https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2014/Statisticki%20preg2013_konacni%20prom_WEB.pdf,
Pristupljeno: 1.6.2021.
12. Ministarstvo unutarnjih poslova: služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj (2016), Kaznena djela maloljetnika i djece. *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2015. godini.*
https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2016/Statistika_2015_nova..pdf
Pristupljeno: 1.6.2021.
13. Ministarstvo unutarnjih poslova: služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj (2018), Kaznena djela maloljetnika i djece. *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2017. godini.*
<https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Travanj/Statisticki%20pregled%202017.pdf>
Pristupljeno: 1.6.2021.
14. Ministarstvo unutarnjih poslova: služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj (2020), Proredbeni prikaz svih kaznenih djela počinjenih od strane djece i maloljetnih osoba do 18 godina. *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2019. godini.*
https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/Statisticki_pregled_2019_WEB.pdf
Pristupljeno: 1.6.2021
15. Prijetnja. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.* Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.
[prijetnja | Hrvatska enciklopedija](https://www.enciklopedija.hr/prijetnja)
Pristupljeno: 25.8.2021.
16. Puharić, B., Radić, I. (2015), Primjena načela svrhovitosti u postupanju prema maloljetnicima. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 22(2), 635.-670.
<https://hrcak.srce.hr/157996>
Pristupljeno: 04.02.2021.
17. Raboteg-Šarić, Z. i sur. (2002), Stilovi roditeljskog odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 11(2-3), 239.-263.
<https://hrcak.srce.hr/19687>
Pristupljeno: 22.11.2020.
18. Rajhvajn Bulat, L., Ajduković, M. (2012), Obiteljske i psihosocijalne odrednice vršnjačkoga nasilja među mladima. *Psihologijske teme*, 21(1), 167.-194.
<https://hrcak.srce.hr/81815>
Pristupljeno: 22.11.2020.

19. Singer, M. i sur. (2008), *Kriminološke osobitosti maloljetničke delikvencije: Tijek školovanja, poremećaji u ponašanju, obiteljske prilike*. Zagreb: Globus.
20. Stašević, I., Derk, D. (2016), Osobitosti maloljetničke delikvencije u Republici Hrvatskoj. *Policija i sigurnost*, 25(3), 259.-275.
<https://hrcak.srce.hr/168474> Pristupljeno: 18.2.2021.
21. Thompson, W.E., Kvaraceus, W.C. (2016), *Juvenile Delinquency: A sociological approach*, 10th ed. New York: Rowman & Littlefield
22. Tjelesna ozlijeda. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.
[tjelesna ozljeda | Hrvatska enciklopedija](https://hr.wikipedia.org/wiki/Tjelesna_ozljeda) Pristupljeno: 25.8.2021.
23. Vrselja, I. (2010), Etiologija delikventnog ponašanja: Prikaz Pattersonove i Moffittine teorije razvojne psihopatologije. *Psihologijske teme*, 19(1), 145.-168.
Pristupljeno: 5.3.2021.
24. Zagorec, M. (2018), Problematika postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. *Policija i sigurnost*. 26(4), 283.-301.
<https://hrcak.srce.hr/200089> Pristupljeno: 18.2.2021.
25. Zloković, J., Vrcelj, S. (2010), Rizična ponašanja djece i mladih. *Odgojne znanosti*, 12(1), 197.-213.
<https://hrcak.srce.hr/59618> Pristupljeno: 04.2.2021.

Sažetak

Ključne riječi: kriminal, devijantnost, kriminal kod maloljetnika, čimbenici razvoja devijantnog ponašanja, analiza sekundarnih podataka

Devijantno i kriminalno ponašanje je rezultat međusobno povezanih osobnih svojstava počinitelja kaznenog djela i karakteristika sredine u kojoj se nalazi. Postoje razni čimbenici koji utječu na oblikovanje takvog ponašanja kod maloljetnika među kojima su obitelj, škola i napuštanje redovnog obrazovanja, pritisak vršnjaka, mediji i video igre. Kako bi se smanjio ili spriječio kriminal kod maloljetnika važni su programi prevencije. U većini europskih država, pa tako i u Hrvatskoj, dolazi do porasta primjene alternativnih sankcija i neformalnih oblika postupanja u praksama prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela.

Ovaj rad bavi se kriminalom kod maloljetnika u Hrvatskoj. Analizirana su prijavljena kaznena djela maloljetnika u dobi od 14 do 18 godina, tijekom 2011., 2013., 2015., 2017., i 2019. godine. Fokus je bio na najčešćim prijavljenim kaznenim djelima i također se istražilo u kojim županijama je najveći broj prijavljenih maloljetnika. Kao metoda korištena je analiza sekundarnih podataka.

Tijekom analize podataka vidljiv je pad ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela tijekom svake godine. Najviše prijavljenih kaznenih dijela za svaku od analiziranih godina imaju skupine kaznenih djela protiv imovine, zatim kaznena djela protiv zdravlja ljudi, kaznena djela protiv života i tijela, kaznena djela protiv osobne slobode, kaznena djela protiv javnog reda i kaznena djela krivotvorenja. Od 20 županija i njihovih pripadajućih policijskih uprava, najveći broj prijavljenih maloljetnika imaju Zagrebačka županija, Osječko-baranjska županija, Splitsko-dalmatinska županija i Primorsko-goranska županija.

JUVENILE DELINQUENCY – STATISTICAL DATA ANALYSIS

Summary

Key words: criminal, deviance, juvenile delinquency, factors of development of deviant behavior, secondary data analysis

Deviant and criminal behavior is the result of the mutual personal characteristics of the perpetrator of the criminal offence and the characteristics of the environment in which he is located. There are various factors that influence shaping such behavior in juveniles including family, school and dropping out of regular education, peer pressure, media and video games. Prevention programs are important to reduce or prevent juvenile delinquency. In most European countries, including Croatia, there is an increase in the use of alternative sanctions and informal forms of treatment in practice towards juvenile offenders.

This paper deals with juvenile delinquency in Croatia. The reported criminal offenses of juveniles aged 14 to 18 during 2011, 2013, 2015, 2017 and 2019 were analyzed. The focus was on the most common reported offenses, and it was also analyzed in which counties was the highest number of reported juveniles. Secondary data analysis was used as a method.

During the analysis of the data there is a visible decrease in the total number of reported criminal offenses during each year. The highest number of reported criminal offenses for each of the analyzed years are groups of criminal offenses against property, followed by criminal offenses against human health, criminal offenses against life and limb, criminal offenses against personal liberty, criminal offenses against public order and criminal offenses of forgery. Out of 20 counties and their associated police administrations, the largest number of registered juveniles are in Zagreb County, Osijek-Baranja County, Split-Dalmatia County and Primorje-Gorski Kotar County.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Petra Gerovac, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilisknog/e prvostupnika/ce sociologije, izjavljujem da je ovaj završni/diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog/diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 17.9.2021.

Potpis

Petra Gerovac

IZJAVA O POHRANI
ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG/SPECIJALISTIČKOG/DOKTORSKOG RADA
(PODCRTAJTE ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOG
FAKULTETA U SPLITU

Student/ica: Petra Gerovac

Naslov rada: Kriminal kod maloljetnika – analiza statističkih podataka

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/ica rada: Prof.dr.sc. Sanja Stanić

Komentor/ica rada: _____

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružite odgovarajuće):

- a) rad u otvorenom pristupu
- b) rad dostupan studentima i djelatnicima FFST
- c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

U slučaju potrebe (dodatnog) ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Split, 17.9.2021

Potpis studenta/studentice: